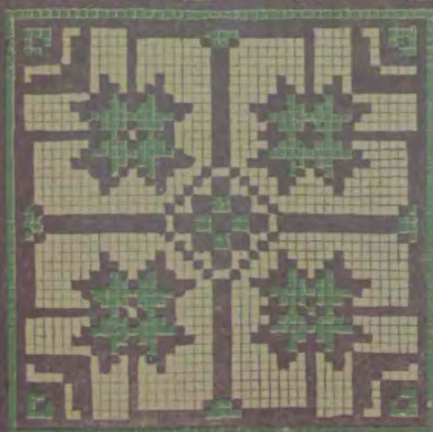

LUCEAFĂRUL

An. V. SIBIU, 15 Nov. v. 1906. Nr. 19-20.

A apărut în editura revistei „Luceafărul“

Muzica „Seratei etnografice“

de

Tiberie Brediceanu.

Caetul I. Preludiu și Hora, piano, solo	cor. 3.—	lei 4.—
Caetul II. Cintece populare, culese și întocmite pentru voce și piano 1. Spune mîndr' adevărat. 2. Vai, bădiță, dragi ne-aveam. 3. Bagă, Doamne, luna 'n nori	„ 3.—	„ 4.—
Caetul III. Jocuri populare, culese și întocmite pentru piano. 1. Abrudeana. 2. Invirtita. 3. Lugojana. 4. Hațegana 5. Ardeleana. 6. Pe picior. 7. Brîu.	„ 5.—	„ 6.—
Prețul pentru toate 3 caetele împreună	„ 10.—	„ 12.—

Se pot comanda dela administrația noastră, **librăria arhiepiscopală și W. Krafft în Sibiu**, precum și dela librăriile principale din Regat.

În editura noastră au apărut și se pot comanda dela administrația noastră:

		cor.	banî
Ioan Agîrbiceanu:	Dela Tară	1.50	și 10 porto
Ion Bârsanul:	Primele Versuri	— .60	„ 10 „
Zaharie Bârsan:	Ramuri	2.—	„ 20 „
Ioan Ciocîrlan:	Trailul Nostru	1.50	„ 10 „
Alex. Ciura:	Icoane	1.20	„ 10 „
El. Farago (Fatma):	Versuri	1.50	„ 10 „
Oct. Goga:	Poezii	2.—	„ 10 „
	Ed. pe hîrtie olandeză	3.—	„ 20 „
A. O. Maior:	Biblioteca Copiilor, Vol. I. Cu o poveste inedită de Carmen Sylva. 21 ilustrații	1.60	„ 20 „
Ioan Slavič:	Mara (roman)	2.50	„ 20 „
Alex. Vlahuță:	România pitorească	3.50	„ 20 „
Maxim Gorki:	Nuvele	1.—	„ 10 „

În curînd va apărea:

George Murnu: **Omer, Iliada**, 12 cînturi traduse în versuri. Cu ilustrații.

A. O. Maior: **Biblioteca Copiilor. Vol. II.**

Administrația și redacția: **Sibiu (Nagyszeben), Schewisgasse 2.**

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

SUB DIRECȚIA

Dior: ALEXANDRU CIURA, OCTAVIAN GOGA, OCTAVIAN C. TĂSLĂUANI.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

Teatru românesc.

Așteptăm de multă vreme s'avem și noi teatru. Decenii întregi am adunat cu multă îndărătnicie ban lângă ban; ne întrunim și-acum în fiecare an odată să adăugăm după puteri la averea veche și să chibzuim mijloacele mai potrivite și mai ușoare pentru intruparea ideii hărăzită dela părinți.

Dacă ființa teatrului românesc în această țară ar fi condiționată numai dela vrerea și puterea noastră, — n'ar fi îndepărtată vremea când ne-am putea mindri și cu această instituțiune culturală, deși legată de clădirea unui teatru — cum a fost concepută pe vremuri — e cu neputință și pare-mi-se nici nu se mai gîndește nimeni la așa ceva.

Pe lângă piedicile externe, adecă cele venite de sus — poate chiar dela Dumnezeu! — cu cari ne scuzăm totdeauna de cîteori nu facem nimic, de cîteori nu vrem să nu putem să ne apucăm de lucru, — mai sînt ele multe alte piedici ce ni le stavilim noi înșine în calea dezvoltării; sînt păcate vechi născute din lipsa educației noastre.

Nu voim să ne oprim acum asupra acestor scăderi, cari sînt încuibate în firea noastră și în alte manifestațiuni ale vieții publice. Vrem să facem numai cîteva reflexiuni și cîteva propuneri din prilejul celor două turnee teatrale ale dlui Z. Bărsan,

»Societatea pentru crearea unui fond de teatru român« a ajuns deja în stadiul cînd trebuie să facă ceva pentru mișcarea teatrală. Vremea »concluzelor« și »planurilor de acțiune«, cu cari satisfăcea pînă acum așteptările publicului, a trecut. Trebuie să jertfească din roadele capitalului adunat pentru teatru. Și sîntem siguri că și Societatea vrea acest lucru.

Dar cum să-l facă?

Îndată ce sîntem în clar că la noi încă multă vreme nu poate exista decît o trupă ambulantă, chestiunea nu ne pare așa grea. Sîntem favorizați și de noroc. Avem trupa gata. Societatea n'are decît să caute vre-o legătură cu ea. Aceasta se poate face cu mult mai ușor, decît să-și crească societatea actori, cari să stea exclusiv în serviciul ei. Astfel de gînduri o pot preocupa numai mai tîrziu, cînd va fi trezită și cultivată dragostea publicului față de teatrul românesc. Experiențele cu bursierii credem că sprijinesc părerea noastră. Din cei puțini cîți au beneficiat pînă acuma de ajutorul Societății nici unul nu e dispus să ducă înainte cauza teatrului, din foarte elementarul motiv, că le lipsește talentul și prin urmare nu pot cuceri simpatiile publicului. Ne-aducem aminte de bursierul cel cu »co-costfreci și rîndunele...«, care și-a atras

antipatia lumii, dînd numai cîteva reprezentatii. Pe-un alt bursier l-am văzut declamînd la Braşov poezia »Clăcaşii«, şi-am rămas trişti, gîndindu-ne la prestaţiunile viitoarei trupe susţinute de Societatea pentru f. de teatru. Acesta auzim că s'a şi lăsat de teatru. Aū mai fost şi alţii pe cari nu-i mai amintim.

Experienţele de felul acestora se vor repeta şi în viitor, dacă Societatea nu va găsi mijloacele potrivite ca să fie împărtaşii de ajutoare numai cei înzestraţi cu talent. Dacă de aceştia nu se găsec astăzi, se vor găsi mai tîrziu. Putem aştepta.

Decamdată avem trupa dlui Zaharie Bărsan; trebuie să o sprijinim pe aceasta. Artistul, supărat cu Societatea, credem c'a dovedit în de-ajuns că e în stare să joace teatru, e în stare să deştepte dragostea publicului pentru arta dramatică, e în stare să fie un stăruitor propovăduitor al culturii.

Societatea p. f. de teatru e datoră deci să sprijinească serios acest început de teatru, să înlesnească artistului şi trupei sale să-şi îmbogăţiască repertoriul şi să cutriere centre, unde la început deficitul e sigur.

Dacă de pildă dlui Zaharie Bărsan i s'ar da posibilitatea să se aşeze în unul din oraşele noastre să prepare mai multe piese, să-şi întregiască trupa cu cîte-un diletant bun şi pe urmă să fie obligat a face cîte 3—4 turneuri la an, mişcarea teatrală ar fi gata. Vara s'ar angaja artiştii dela Teatrul Naţional din Bucureşti cum sînt d-nii Brezeanu şi Liciu, şi cu concursul lor s'ar da măcar cîte-o reprezentaţie în fiecare oraş.

Societatea dispune pînă acum de un om, pe acesta l-ar putea foarte bine întrebuinta ca regisor, care să îngrijească de toate mizeriile unei trupe ambulante. Tot acest om ar avea să fie mijlocitorul între trupă şi Societate, să fie chiar impresarul trupei. Din reprezentaţii o parte din venit s'ar da ar-

tiştilor, iar o parte s'ar reţinea de Societate pentru cumpărarea garderobii.

În acest fel Societatea ar putea da reprezentatii fără să fie legată de o anumită trupă sau de anumiţi artiştii, căci aceştia s'ar putea oricînd înlocui prin alţii, dacă, de pildă, ar fi neglijenţi. În acest fel credem noi că-i mai uşor de realizat scopul ce-l urmăreşte Societatea pentru fond de teatru.

Mai sînt foarte multe mijloace pentru izbîndirea ideii. De pildă:

O Bibliotecă teatrală trebuie neapărat pornită. Aceasta ar fi bine să se încredinţeze citorva oameni cu dragoste şi pricepere pentru teatru. Noi sîntem gata să primim oricînd editura unei asemenea biblioteci, dacă Societatea de teatru e învoită să supoarte o parte din cheltueli, beneficiind bine înţeles şi de partea corăspunzătoare din venit. Noi ne-am îngriji bucuroşi şi de redactarea bibliotecii. Dacă Societatea se învoeşte, sîntem gata să-i înaintăm propuneri concrete.

Pornirea unei asemenea Biblioteci, care ar scăpa pe diletanţi de rătăcirii în alegerea pieselor, ar contribui foarte mult la regenerarea şi formarea gustului.

O altă chestiune de care trebuie să se preocupe Societatea pentru fond de teatru e ridicarea de scene. În fiecare oraş unde se fac sau se găsec zidiri publice româneşti cu săli potrivite pentru teatru, ar trebui să se facă scene. Cheltuelile s'ar putea întoarce Societăţii, reţinîndu-se dela fiecare reprezentaţie, dată pe scenă, anumite %.

Activitatea teatrală astfel începută s'ar putea încetătăni încetul cu încetul şi în satele mai mari.

Mai tîrziu, în oraşe, s'ar putea încerca şi opereta.

În așa fel îmi inchipui eu întruparea teatrului la noi.

Oct. C. Tăslăuanu.

Scrisoare din America.

Mult m'am bucurat, Mărie
De scriicarea, ce-ași trimis,
Cînd văzui cine o scrie
Am crezut că e un vis,
Domnul să mă țină 'n viață
Să mai stîmpăr și-acest dor,
Să cuprind cu sete 'n brațe
Pe micușul scriitor.

Dacălului, pentru toate,
Mulțumite ai să-î spuți,
Și mă 'nchin de sănătate
La părinții Dumnealui,
Aibă multă vreme parte
De norocul ce li-e dat, —
...Nu uita, să 'ntrebi, vre-o carte
De-i de lipsă la băiat.

Mult vei fi trudind singură,
Dar de nu o fi tîrziu,
Zi-î lui Mitru 'n Curmătura
Să ne are un loc de grîu,
Îi plătesc ce se cuvine,
Că de-ajută Dumnezeu,
Primăvara care vine
Am de gînd să-l samăn eu.

Vai! mi-e inima amărită,
Sufletul mi-e 'ndurerat,
Cînd știu iarba necesită
Și pămîntul nearat.
Toate plugurile umblă
Brazde negre răsturnînd,
Num' al meu zace la umbră
Fără lucru, fără rînd.

Polemida 'n curte crește
Și cgeru a 'nșelenit,
Biciu 'n cui să despletește
Ecasa 'n pod 'a ruginit,
Eu prin sări înstrăinate
Cu o candelă mă sting,
N'am o inimă de frate
Să mă 'ntrebe de ce plîng.

N'am o zi de sărbătoare
Fără de trudă și de chin, —
Cînd ceteșc cite-o scriicare
Dela voi, mă înșenin,
Și-mi cad lacrimi din pleoape
Și mă simt mai alinat,
Căci mă văz în gînd apricape
Lîngă camenii din sat.

Taica popa duce-o bine?
Banii dela el i-ai scos?
Strana tot Vasile-o ține?
Și mai cîntă apa frumos? —
Vai! pribeag de ani de zile
Nu t-am auzit de mult,
Și mi-e dor Duminecile
Litughia 'o ascult.

Să-mi mai scrii vre-o noutate,
Cînd mai ai răgaz și poști
Și mă 'nchin de sănătate
La rudeni și la toști
Cu cari în copilărie
La olaltă-am petrecut,
Dar pe scumpa mea Mărie
O doresc și o sărut.

A. Seca.

Meșterul Partenie.

Între dealurile împădurite, în vale, satul s'a deșteptat de mult. Fumul ce s'a ridicat vinețiu, subțire, din coperișele de pae des de dimineată, când ciripea rîndunica, s'a adunat în vr'o patru-cinci pîlcuiri ușoare de-asupra satului, ca niște nourași ce nu mai pot bate din aripă. Pe podmoale, pe lîngă case, pe la porțiță, stau la soare copiii numai în cămașe, cu capul gol, și în răstimpuri se freacă la ochi cu dosul moale al pîlmuții. Ceii mai mărișori aleargă prin curte după un vițel, după un porc, să-i închiză, ca mai siguri să poată merge să aducă mohor și burteni pentru amiază. Din cînd în cînd, după ce-au isprăvit prin curte, ce le-au dat în grije părinții plecați de dimineată la muncă, aleargă la fereastă, își pun pîlmile lîngă obraz, și privesc tainic să vadă nu s'a sculat micuțul din păcel.

Vr'un car întîrziat mai scîrție pe drumul alb de praf, în mersul greoiu al boilor. Satul își desvîlue ulițele albe, goale. Pe lîngă case, pe unde mai crește troscotelul bătucit, guiță purceii și pasc găște, albe ca de zăpadă.

Dintre femeile de pe ulița cea mare nu-i acasă decît Iova, nevasta meșterului Partenie. Ei n'au pămînt nici un strop, și trăesc după barda lui Partenie. Nu-i vorbă, ar fi putut să muncească în parte undeva, că lanuri erau destule. Femeia i-a zis de multe ori bărbatului să sape și ei la cineva, că s'ar trezi toamna cu două-trei cară de cucuruz, și nu le-ar prinde rău. Dar meșterul Partenie se uita urît la ea: »Ce, sintem noi sărîntocii pămîntului să mergem cu sapa? N'avem noi meseria noastră? Să nu te mai aud vorbind tu, că eu cînd mă miniu, dau cu barda 'n lună!»

Și femeia nu mai zicea nimic, da-i venia greu să stee toată ziua acasă! Avea din darul lui Dumnezeu cinci copii, dar și ei ar fi putut rămînea acasă, ca alții, cum o lăsa și pe ea părinții ei. Ar fi putut să sape singură, iar bărbatul să cioplească mai departe. S'a și apucat într'un an, fără știrea lui Partenie, dar cînd află acesta, era să bage copiii în toate boalele, așa o bătaie i-a tras nevastei.

Să fi știut Iova ce poamă-i bărdașul acela tînăr, care se abătuse odată în satul lor, nu s'ar fi legat pentru lumea asta de el. Dar l-a

văzut cît e de harnic, ce stîlpi de porțiță înfloriți știe să facă, și cum nu avea pe nimeni care să-i dea un sfat mai bun decît frate-so mai mare, unde locuia, cînd a cerut-o Partenie, ce se așeză în satul lor, n'a zis ba. Și așa s'a mutat în casa unde stau și acum, o casă chilavă, ce-abia mai poartă coperișul înalt de pae, înegrit pe la streșini.

Copiii lor se joacă prin curte, goi ca napul, numai niște zdrențe de cămășute pe ei. Iova găta cu togmitul prin casă, iasă la porțiță și privește în lungul drumului spre o casă. Vezi bine că nu-i acolo Partenie, zădarnic i-a spus azi dimineată că merge să ridice coperișul unei șuri. Se mai uită odată cercetător prin curte, la băeți, și pleacă repede pe uliță la vale.

În cîrcîma pîtită de lîngă pod, Partenie bea vinars și se ține la dispută cu jupînul. Femeia, cu fața arsă de durere, se oprește 'n ușe. »Știam eu că iar ești aici, mai om slab ce ești tu!»

Meșterul, cu ochii sticloși, se scoală, se clatină și se razimă de tarabă înaintea cîrcîmarului:

»Auzi jupîne: io om slab! Cii!... dapoî eu cînd mă miniu dau cu barda 'n lună!»
Vinarsul bănt de dimineată, pe inima goală i-a muiat tot trupul, și vorba abia o mestecă.

»Dă și 'n dracul, nemernicule, numai ieși odată afară să nu te mai văd aci. Să-ți fie pe suflet jupîne, că și d-ta ești făcînt par'că numai să strici casele oamenilor.» Cînd era Partenie așa turtă, nevasta cuteza orice cu el. Ieșia înaintea ei, împletecîndu-se și 'n ziua aceea durmia ca un mort. Copiii atunci tresăreau cînd treceau pe lîngă el, și se depărtau grabnic.

De multeori însă Partenie lucra de cînd se crepa de ziuă, pînă colo pe la ojina cea bună. Atunci femeia avea de lucru pe-acasă și nu mai mergea după el la cîrcîmă. Jidanul îi surîdea, netezîndu-și barba aspră, aducea vinarsul, și-i puneja jumătatea înainte, țînînd sticla în raza luminii de-afară: »Ăsta-i tare ca spirit!» Partenie dintîi nu zicea nimic. Era rupt de oboseală, obraji-i erau prinși în linii aspre, îndurerate. Ochiul bolnav stău ațîntiți pe masă, și jupînul putea să se 'nvîrtă oricît în jurul lui, că nu-l vedea.

De multeori, cînd se așeza așa flămînd și stors

de muncă, îi venia în gând că rău face, că mai bine-ar fi mers acasă să 'mbuce cit de cit și să se odihnească. Vedea ca 'n vis departe cit ar putea el s'o ducă de bine, dacă n'ar fi setea aceea, arsura din el, ce-l tot mină în circimă. Singurul bărdaș din sat, și un sat mare, destul de bogat, — ar fi putut să-și agonisească ceva pîn' acum. Și-și vedea casa ce stă să se prăbușască, pe cînd el ridicase atîtea case, — lemnăria din ele — pentru alții. — Dar cînd da cu ochii de păbărelul plin, îl înghiția dintr'o smîncitură a capului și de-odată par'că-și înghiția și gîndurile ce-l cuprindeau.

»S'o dai dracului de meserie! Toți meșterii dacă nu bea nu pot face nici o ispravă! Ce zicii jupîne?»

»Ce să zic, așa cum spuî d-ta. Dar astăzi meșterul e mai cu trecere în lume. Ui-te d-ta, dacă nu mai ai de lucru aici, pleci înt'alt sat, și nu mori de foame. Pe cînd plugarii-s'întuiți de petecul de loc pe care-l muncesc.»

Partenie auzise de multeori judecata aceasta a circîmarului, așa, că rînd pe rînd, îi intră în suflet convingerea, că măestria, lui plătete un corn de țară, și nu s'ar fi dat pe toți plugarii laolaltă. Și cu cit răsturna mai multe păbărele, cu atît vedea mai bine, că, la urma urmelor, tot satul dela el atîrnă. Și cum sta singur la masă, își aducea lui-și pîlde. Uite, cînd se naște copilul, îi trebuie leagăn, și leagăne aici în sat numai el știa face. Ajunge ficiorul mare, scapă de miliție și se 'nsoară. Dar ca să se 'nsoare întîi îi trebuie casă. Cine cioplește stîlpîi, grinzile și tot ce trebuie la o casă nouă? El, meșterul. Trec anii, și 'mbătrînește omul, și nu peste mult... fiit... s'a gătat: vine moartea. Un sieriū, o cruce la cine s'alerge rudeniile să le facă? Tot la Partenie, săracu! Și dacă are omul agoniseală în jurul căsii, îi trebuie poartă la curte, portiță, șoproane etc. ce-ar face ei dacă n'ar fi Partenie aici în sat?

Luminat la fața de gîndurile acestea meșterul mulțimea lui Dumnezeu că l-a dat tată-so la meșteșugul acesta, și 'ntreba foarte des pe circîmar: »Fratele Hanț n'a mai dat pe-aici?» Hanț era un sas înalt ca o prăjină și beutor de să-i dai cătran. Cînd era în voe bună Partenie cu el se înțelegea mai bine. Era Hanț acela un om cu ceva carte și avea o atragere nemărginită pentru măestrii. »Noa ie, la noi maistru-î domn și

maistorița doamnă. Așa ști dumeta! și-l bătea pe Partenie pe umăr. Și cînd acesta era beat de jumătate, îl întreba, sfios pe Hanț: »da, frate Hanț, n'aș putea și eu să fiu domn?» — »Vezi bine că putut, numa să vrei! Iaî bani, îți cumperi haine de ele și-î gata.»

Și nu de mult Partenie, lucrînd într'un orașel de-aproape, și-a cumpărat un rînd de haine nemțești, și ce i-a mai rămas a băut tot. Dar acasă femeia-și făcu cruce, ca de ducă-se pe pustii, copiii s'adunară 'ntr'un unghet țipînd, iar oamenii începură să-l batjocorească. Numai Hanț ținea cu el: »Ei proști, nu știu!»

— »Proști, neproști frate Hanț dar eu să fiu hoț de le mai port.»

— Dă-le la mine, le port eu, zise sasu. Și Partenie i le-a dat bucuos c'a scăpat de ele. Numai cît pe sas nu se potriveau, atîta era coșofteul! Pe Hanț însă gurile oamenilor nu-l nelinișteau, și-a purtat hainele pîn' le-a făcut tot flenduri, de-î tot lăsa circîmarului cite-un petec.

Mai ales două lucruri îl impresiona în meșterul Partenie în măestria sa: cînd cioplea stîlpî de portiță, și cînd închea sicriele pentru morți. Celelalte cioplituri mergeau fără de nici un gînd, ca din mașină. Că-și aprindea pipa, îi ascundea ciutura între mustețele stufoase, își punca glăjuța cu rachiū undeva între aschi să nu dea nevasta de ea, de-ar fi venit pe-acolo, se așeza într'un genunchi, își încrunta sprîncelele, și ferul luciū se izbea în tact rar, ca să iasă netedă laturea cioplită.

Dar cînd trebuia ridicată o portiță nouă, Partenie-și uita cu totul de glaja cu vinars. Cînd avea stîlpîi ciopliți gata, se uita cu dragoste la ei, gînduri frumoase i se amestecau, închegînd planul după care va tăia strîmbuțele și florile în lemnul de stejar. Fața lui aspră se însenina și se apuca de munca mîgăloasă întinerit par'că. Și dac'aî fi trecut prin satul pustiu, cînd oamenii-s la muncă pe hotar, în văpăia aprinsă a soarelui, n'aî fi crezut, că omul acesta ce stă ghemuit și tot dă cu ciocanul în limba de fier, nebăgînd în seamă copiii ce s'aū strîns în jurul lui, și privesc cu capetele plecate, cu minuțele la spate, la florile ce rîsar pe stîlp, — e un bețiv ce nu mai are nici un Dumnezeu. Și oamenii din sat cînd îi vedeau măestria lui, clătinau din cap a pagubă pentru Partenie acesta, care-ar fi fala satului dacă n'ar fi așa de beutor

»Ce să-î faci, toți meșteri-s așa« spunea bătrînii, și nu le era jale de loc de patima lui.

Sicriele le lucra însă acasă la el. Aci-î aduceau creștinii scîndurile, ș'o litră de vinars pentru odihna răposatului. Și litra aceasta trebuia beută întîi, să fi știut bine că nu mai stă cu Iova lui nici un ceas. Și cînd se apuca de lucru își făcea o cruce largă și suspina înduoșat pînă la lacrimi. Copiii se feriau de-o parte și-l lăsaū pe meșter să rezeze scîndurile, să bată cuile, tînguindu-se ca vai de capul lui. În clipe de-acestea își vedea toată nemernicia lui, și blăstăma ceasul în care a beut cel dintîi păhărel de vinars. Auzia de tot aproape, ca la ureche, vorbele tată-so: »Partenie dragă, tu ai o măestrie bună, poți să trăești în lumea asta, numai să te ferești de vinars altcum ca de dracul.« Și tot la ureche, auzia glasul răgușit al popii cel bătrîn și a tată-so, și un fior rece îl tăia din creștet pînă 'n tălpi. I se

părea de multe-orî, cînd lucra la sicrie că-și pregătește lui locuința aceasta de scînduri, și-atunci se înduoșa și mai tare, și prin cîntecul rozător al firezului și țuitul cueilor ce intraū în scîndură, Partenie spunea frînturi din slujba morților. »Rătăcit-am ca o oaie perdută... odihnește Doamne pe robul tău, unde-s împărații și săracii, că pămînt sîntem și 'n pămînt mergem, în vecei pomenirea lui«. Apoi se așeza pe sicriu și cînta, înecîndu-se, din versul morților, cum auzise pe diacul:

Moarte-moarte nemiloasă
Ai venit la asta casă
Să ne mai răpești din lume
Un om harnic de bun nume.

Apoi trecînd într'alt vers de morți:

Hertică tu te numești
Pe mulți tineri îi răpești
Și 'n pămînt îi putrezești.

Femeia-l lăsa să înnoate în apele lui, căci azi era convinsă că nu va mai bea Partenie. Acesta după ce-și isprăvia lucrul, — căci lucra și beat ca și treaz, mai ales la sicrie, — venia

Congresul pentru apărarea proprietății literare.

Expoziția de copii din comuna Apoldul-român: mamele cu copii premiați.

în casă, și se uita, nimicitor par'că, la nevastă. »Ce crezi tu, Iovo, bine va fi de mine?«

»Bine, Partenie, dacă nu vezi mai bea. Vezi Dumnezeu îți tot deschide mîntea să te lași de păcat. De ce nu vrei și tu odată?«

— Că de azi înainte totul s'a sfîrșit! Ui-te, să curgă vinarsul vale și mă fac că nu-l văd. O să vezi tu, nu mai beau să știu bine că mă aprind. Numai uite tu, Iovo, care n'ar fi bine să-mi fac un sicriu și pentru mine. Tot fac la alții tot fac, în urmă mă voiu trezi că mă umflă sarsaia și pe mine și cine mi-a face mie un sicriu? Aici nîme nu știe numai e. Ce crezi tu că io-s tufă? Om odată! Eă singur meșter de lemn.« — Și dacă apuca odată pe coarda asta pomenea de Hanț, de măestrii, îi trecea cu totul gîndul lui de moarte, și-și bătea șerparul, că dacă bea, el cîștigă banii.

Dar nevasta știa să-î aducă aminte îngrabă de sicriu. »N'ar fi rău să-ți faci unul. Cine știe cînd vine moartea.«

Și Partenie se mulcomia iarăși, cu gîndul la sicriu și la moarte, și cu hotărîrea că nu va mai bea.

Se întîmpla, într'adevăr, că după o beție strajnică Partenie să zacă o zi două. Și atunci trei patru săptămîni nu mai punea vinars în gura lui, ci muncea ca un smîntit. Și dintr'odată se schimba tot, ca prin minune, în casa meșterului. Mîncare regulată, copiii curățel îmbrăcați, biata Iova în rînd cu femeile Dumineca la biserică. Chiar el își văcsuia cismele și la începutul liturghiei era în șir cu ceilalți creștini. Iovei i se părea că vede iarăși pe flăcăul harnic, zdravăn, ce s'a oprit odată cu săcurea pe umăr, cu barda pe mîna la ei în sat. Atunci într'adevăr vedea, că n'au lipsă să muncească în parte la cinăva, căci Partenie aducea bani destui acasă. Îi aducea și-î izbea pe masă, făr' să zică o vorbă.

Asta însă nu putea merge mult așa. Bine că nevasta era voioasă și copiii hrăniți și bine îmbrăcați, dar meșterul Partenie trecea prin chinurile iadului. Se gindea cu minie la sfatul tată-so, la vorbele popii, la sicriu și nu-și putea închipui o prostie mai mare ca toate acestea! Și cînd lua cu barda sfășile lungi de așchii ca să rămînă laturea grinzii netedă, i se părea c'a îmbătrînit, că nu mai are nici putere în braț. Stîlpî dela portită nu făcea, spunea că-î lasă pe mai tîrziu. Și cu cît trecea timpul, cu atita

se îmbolnăvia mai tare de nu mai era bun de nimic.

Și într'o bună dimineață, după o noapte de arsură și de veghiere intra minios în cîrcima jidanului. — Toți sătenii îl înfruntau, numai Hanț îi ținea parte. Cîm să nu-î fie lui drag de Hanț ăsta? Și într'o seară de beție, Hanț îi spuse cu lacrimile în ochi, că deacum nu va mai putea bea. De muere nu-î pasă, dar are rudeni, cari s'au săturat de dobitocia lui, și-l vor pune sub pază de-aci încolo.

Sasul se clătina pe scaun, cu ochii blejiți, zdrobit de durere. »Ie Parteni, pe mine mă 'nchid, ști, pun lăcat și nu mai las'afară.«

Erau amîndoi turțiți, și se 'nțelegeau cum să-și ajute.

Sasu-și spuse toată cumințenia ce-ar fi putut să-î ajute. La ei în curte este un șopron, aproape de zidul de graniță. Căci Hanț era dintr'o familie, care numai lui i-a lăsat șasesprezece table de vie, și avea o casă încunjurată cu zid, de-ar fi putut sta și 'ntr'un oraș. Dacă ar putea el să sară de pe șopronul acela în uliță, ar fi scăpat. — »Măi, frate Parteni,« — zise el în sfîrșit »tu ești maistru, faci tu la min' nește aripî de scîndură și io zbor peste zid.«

Meșterul Partenie vr'o trei zile nu s'a deșteptat din beție, dar în timpul acesta a croit sasalul două aripî, așa cum l-a slujit pe el mîntea. Să și le lege de subsuori, iar de-asupra rezimătoare pentru mîni, ca să poată prinde și mișca aripele.

Hanț se 'mbătă în seara cînd îi dete Partenie mîntuirea, de-abea s'a ridicat din toate șanțurile pînă acasă.

Rudeniile lui Hanț, oamenii cu vază în sat, cari se rușinară de purtarea-î păcătoasă, îl puseră sub pază, și nu-l mai lăsară să iasă afară. Și la o săptămîină, după multă cercare și trudă, lui Hanț îi reuși să se urce pe coperișul șopronului, să-și pue aripile și să-și cerce zborul. Dar cum s'a 'nieptat din cizme, așa lung ca o prăjină a căzut pe pietrele de lingă grajd și și-a dat duhul.

Bietul Partenie ajunsese acum la judecată, c'a ajutat pe Hanț să-și facă moartea. Abia a scăpat cu fața curată, după ce martorii jurară că Partenie se 'mbătă de-î ca mort.

Moartea așa de năpraznică a lui Hanț însă l-a zguduit puternic pe meșterul Partenie. Nu

mai da prin circimă pentru toată lumea asta. Trecuse o jumătate de an și el nu mai gustase rachiul. A slăbit de-i eșiră fălcile și umerii obrazilor ca la maimuțe, s'a înegrit de uscat ce era, dar n'a mai cutezat să bea. Vorbea foarte puțin și-și făcea trebile veșnic mînios, dar nu mai supăra pe nimeni.

Trebuia o clopotniță nouă la biserică, — cea veche putrezise și 'n temelii și la coperiș, de se putea prăbuși în toată clipa. Partenie era vrednic acum să se apuce de un lucru așa sfînt. A dat dovezi, că-î un om ce se poate îndrepta. Coratorii bisericești în frunte cu popa l-au și toemit, i-au adus tot materialul de lipsă. — Partenie cioplea acum afară lingă biserică. — Oamenii se 'mpretiniră cu gîndul că va rămînea tot la ei în sat, meșter harnic și iscusit, căci așa clopotniță le-a făcut de nu era în jurul acela. Și după ce-a fost gata, coratorii ca să se deosebească și mai mult de alte clopotniți, au cumpărat cîteva place de tinichea albă-strălucitoare, să le pue Partenie la strașina coperișului.

Dar cînd s'a văzut Partenie că-î aproape gata cu totul, un gînd frumos ce l-a însoțit de cînd s'a apucat de clopotniță, nu l-a mai pufut învinge. Și se gîndia astfel: «In circimă de beî, te pedesește Dumnezeu, că ești aproape de jidan, și jidanu-î frate cu dracu. Dacă beî cînd lucrî pe la oameni, daî pildă rea, și ascunzîndu-ți glaja, iar te asameni cu necuratul ce se ascunde pretutindena. Dar de beî lingă casa Domnului, cînd lucrî la ceva sfînt, cum e o clopotniță, nu poate să ți se întîmple nici un rău, căci ești sub puterea lui Dumnezeu.» Învins de gîndul acesta trimise pe un băiat ce căsca gura la el, să-î aducă o litră de spir. Mai avea două place de bătut, dar sta sus pe scară ca înlemnit și nu mai putea face nimica. La gîndul că 'ndată băutura va fi aici, rana veche se deschise adînc, ca o viltoare largă, și i se părea că 'n el întreg nu-î altceva, decît virtețul acela amețitor.

Băeatul se urcă pe scară și-î întinse sticla. O beție dulce, o mîngăere și adiere în toate încheeturile îl cuprinse. Părea c'a ajuns la culmea tuturor dorințelor sale, ochii i se zgîlău dulcegî sub genele ce se aplecau, și puse sticla la gură. Gustă de două ori, apoi a treia oară o gîlgăi toată pe gt. Cînd o ridică și lui i se ridică ceva dela pept aducîndu-î o greutate mare la cap, muindu-î picioarele, și se rosto-

goli de pe scară izbindu-se cu capul de piatra lată pe care se răsima un stîlp al clopotniței. Se zvircoli cîțva, apoi se duse și el după Hanț.

Cînd trecu pe-acolo în de seară popa cel bătrîn, care eșia totdeauna să vadă cum stă lucrul, se dete îngrozit înapoi: Puî ucigă-te toaca, ne-ai pîngărit clopotnița! Bine i-am zis eu: Și-a pus satana ghiara pe tine și nu mai scapi!»

I. Agârbiceanu.

Ifigenia în Taurida

de Goethe.

Actul întîiu. — Scena a treia.

Ifigenia. Toas.

Ifigenia

Tot harul ei reverse-asupra-ți zina!
Să-ți dea izbîndă, cinste și mîrire,
Bielsug și mulțămire la ai tăi,
Să-ți împlinescă orice gînd de bine,
Ca, peste mult popor domnind cu trudă,
Să ai și fericire multă, multă!

Toas.

Măș mulțami să zică tot poporul:
Că spre folosul lui m'am străduit,
Nu spre al meu. Dar cel mai fericit
E acela, fie Domn sau om de rînd,
La care este mulțumire 'n casă.
Tu 'mpărtășeai durerea mea amară
Cînd sabia dușmanului îmi smulse
Pe cel din urmă fiu de lingă mine.
Cît timp îmi stete 'n minte răsburarea,
Nici nu simțeam pustiul casei mele.
Acuma cînd mă 'ntorc izbinditor
Și-î răsburat cu sînge fiul meu,
Îmi pare casa de plăceri deșartă.
Supunerea voioasă ce-o vedeam
Din ochii tuturor strălucînd,
E 'năbușită azi de griji și temeri.
Toți stați pe gînduri, ce va fi la urmă,
În seama cui o să rămîie țara. —
Viu deci în capiște, în care-adesea
Intraî ca să mă rog ori să dau laudă
Pentru izbîndă. O dorință veche
Eu port în piept ce nu-ți mai e străină
Și nici neașteptată. Am nădejde,

Spre binele poporului și-al meu,
Să mi te duc mireasă 'n casa mea.

Ifigenia.

Prea mult te'ndurî să 'nalți pe o străină,
O Doamne. Rușinată stă 'nainte-ți
Pribeaga ce pe țermul tău nu caută
Decît odihna, care, blind, i-ai dat-o.

To as.

Că și de mine te ascunzi în taină
Venirii tale, ca de cel din urmă,
La nici un neam n'ar fi cu drept și bine.
Străinii se 'ngrozesc de-aceste țermuri;
Așa vrea legea și nevoia crudă.
Pe tine numai te-am primit cu drag
Ca pe un oaspe scump, și tu-ți petreci
Cum vrei și cum îți place zilele,
Dar așteptam încredere din parte-ți
Cum se cuvine față de prietenî.

Ifigenia.

O Doamne, de ți-am tănuit părintî
Și neamul mieu, a fost nedumerire,
Nu neîncredere. Căci, ah, de-ai ști
Cît de 'ncărcat e de blesteme capul,
Ce ocrotești, o groază ți-ar cuprinde
Măreața inimă cu reci fiori,
Și 'n loc să mă înalți pe tronul tău
Cu tine-alătura, m'ai izgoni
Din țara ta și, poate, m'ai da pradă, —
Cînd nu mi-e încă scris să mă întorc
La casa mea, sfîrșindu-mî pribegia, —
Amarului ce-așteaptă pe pribegia,
Pe cel gonit din casă, pretutindenî,
Cu brațe reci, străine, fioroase.

To as.

Ori-ce-ar fi hotărît în sfatul lor
Asupra ta și-a casei tale zeî,
Nu mi-a lipsit, de cînd ești tu la noi
Și te cinstesc ca pe un oaspe scump,
Nici binecuvîntarea cea de sus.
Cu greu mă vei putea încredința
Că ocrotesc în tine-o prihănită.

Ifigenia.

Din binefacerî îți răsare bine.

To as.

Dar nu cînd le-ai făcut pentru nevrednici.
Fă deci sfîrșit tăcerî 'ndelungate!

Nu-î om nedrept acela ce te 'ndeamnă.
În mîna mea te-a 'ncredințat zeita;
Ca dinsei, tu mi-ai fost și mie sfîntă.
Și 'n viitor să-mî fie voia-î lege.
De ai nădejde să te 'ntorcî acasă,
Eû te desleg de orice 'ndatorire.
Dar dacă ți-e pe veci închisă calea
Și dacă neamul tău e izgonit
Sau este stins de-o groaznică năpastă,
Tu ești a mea 'n puterea multor legî.
Vorbește! și tu știi că-mî țin cuvîntul.

Ifigenia.

Din vechea 'ncătușare cu sîfală
Mi se desleagă limba ca să spună
O taină îndelung păstrată. Căci
Odată spusă, nu se mai întoarce
În tainutul inimei lăcaș,
Aduce rău sau bine, cum vor zeii.
Deci află! Sînt din neamul lui Tantal.

To as.

Tu spui, cu liniște, o vorbă mare.
Acela ți-e străbun, de care lumea
Vorbește ce iubit a fost de zeii
Odinioară? E acel Tantal
Ce sta la masă și la sfat cu Joie,
Și ale căruî vorbe iscusite
Și pline de 'nțeleșuri zeii înșiși
Le ascultău ca prorociri de oracol?

Ifigenia.

El este; însă zeii n'ar fi să umble
Cu oameni ca și cînd ar fi de-ai lor;
Căci neamul muritor e mult mai slab
Decît să n'amețească sus pe culme.
Nevrednic însă și hain n'a fost;
A fost prea mare ca să fie slugă
Și numai om spre-a fi cu zeii tovarăș.
Tot omenească-î fu greșala, însă
Pedeapsa grea, și cîntăreții spun
Că viclenia lui l-a prăbușit
De sus în bezna vechiului Tartar.
Ah! și tot neamul lui le poartă ura.

To as.

Din vina lor sau a străbunului?

Ifigenia.

Adevărat că fiilî și nepoții
Au moștenit făptura și puterea

Titanilor; dar zeii făuriră
 Un cerc de fier în jurul frunții lor.
 Măsura, 'nțelepciunea și răbdarea
 Le-ascuseră privirii lor cruntate;
 Turbare le venea din orice poftă
 Și fără margini le era minia.
 Chiar Pelops cel puternic în voință,
 Iubitul fiu al lui Tantal, luă
 Prin viclenii femeia cea mai mindră
 Pe Hipodamia, flica lui Oinômau.
 Ea dăruî pe soțu-i cu doi fiu,
 Tieste și Atrëu. Cu pizmă dinșii
 Vedeau că tatăl lor mai mult iubește
 Pe fiul cel dintîi din altă mumă.
 Uniți prin ură, 'n taină săvirșiră
 Întîia faptă — un omor de frate.
 Iar tatăl bănuiește pe soție
 Că l-a ucis și cu minie cere
 Să-i dea copilul înapoi și dînsa
 Iși face seama —

To as.

De ce tacî? Urmează

Nu-ți pară rău de 'ncredere! Vorbește.

Ifigenia.

Ferice de acel ce-și amintește
 Cu fală de strămoși, putînd să spună
 De fapte mari, și 'n taină se mindrește
 Văzîndu-se în capăt chiar adaos
 La falnicul șireag! Un neam nu naște
 Un făt-frumos îndată sau un monstru.
 Abia dintr'un șireag de răi sau bunî
 Răsare 'n urmă spaima sau răsare
 Mindria lumei. — Cînd se stînsese Pelops,
 Domniră împreună în cetate
 Tieste și Atrëu. Nu dăinuî
 Unirea mult. Tieste amăgi
 Soția fratelui, și-atunci Atrëu,
 Îl izgonî din țară. Dar viclean
 Și cu gînd rău, de mai de mult Tieste
 Furase un fiu al fratelui și 'n taină
 Crescîndu-l ca pe-al său îl răsăfățase,
 Sădînd în pieptu-i ură și minie,
 Îl îndreptă 'n cetate să ucidă
 În unchiul său pe însuși tatăl său.
 Dar scopul lui se află; regele
 Îl pedepsește crud, crezînd c'omooră
 Pe fiul fratelui și prea tîrziu
 El află cine a pierit în chinuri

În fața lui; și setea răzbunării
 Să și-o astîmpere, urzește 'n taină
 Ne mai auzită faptă. El s'arată
 Nepăsător și pacinic și momeste
 Pe frate-său cu cei doi fiu să vie
 În țară iar și-i prinde pe copii
 Și-i taie și dintr'înșii pregătește
 Mîncare 'ngrozitoare tatălui.
 Și cînd Tieste, săturat cu carne
 Din carnea sa, cuprins de-o duioșie,
 Întreabă de copii și i se pare
 C'aude pasul, glasul lor la ușe,
 Rînjînd Atrëu i-aruncă capetele
 Și brațele copiilor uciși. —
 Tu îți întorci cu groază fața, Doamne!
 Așa-și întoarse soarele privirea
 Și carul său din vecinicu-i făgaș.
 Strămoșii preotesei tale, iată-i,
 Și mult blestem și multe fapte crunte
 Cu mintea tulbure făcute-ascunde
 Supt grele aripi noaptea și ne lasă
 Numai amurgul roșu să-l vedem.

To as.

Ascunde-le și tu 'n tăcere! Fie
 De-ajuns! Dar spune, tu prin ce minune
 Ai răsărit din neamul lor sălbatec.

Ifigenia.

Un fiu al lui Atrëu fu Agamemnon;
 El este tatăl meu. Dar pot să spun
 Că 'ntr'însul am văzut de mică încă
 Icoana omului desăvirșit.
 Iar rodul dragostei cu Clitemnestra
 Fuî eu întîi, apoi Electra. Craiul
 Domnia în liniște și dulcea pace
 Intrase-acum și 'n casa lui Tantal.
 Să fie fericiți, le mai lipsea
 Un fiu, și-abia dorința se 'mplinise,
 Ș'acum creștea între surori Oreste,
 Cel alintat, cînd nouă grea năpastă
 Se abātu pe casa liniștită.
 Și voi aflați veste de războiul
 Ce-a strîns întreaga Grecilor putere
 În jurul Troiei, dornici să-și răsbune
 Că le-au răpit femeia cea mai mindră,
 Nu știu, ajuns-au țînta răzbunării,
 Aū cucerit cetatea? Tatăl meu
 Le cîrmaia oștirea. În Aulida
 Ei așteptău zadarnic vînt prielnic;

Căci supărată pe cîrmuitor,
I-opria Diana și cerea prin rostul
Lui Calchas fiica craiului drept jertfa.
Mă amăgiră 'n tabără cu mama
Să viū și mă tîrîră la altar
Să mă jertfească. — Zîna fu 'mpăcată,
Căci moartea-mî n'o doria, și mă 'nveli,
Scăpîndu-mă, 'ntr'un nor; aici în templu
Mă deșteptaî întîi din moarte iarăși.
Sînt eū, sînt însăși Ifigenia,
Pierduta fiică a lui Agamemnon
Și-a zînei roabă, care stă 'nainte-ți.

To as.

Mai multă cinste fiicei craiului
Nu-î dau decît dedeam necunoscutei
Și-ți zic și-acum ca mai înainte: vino,
Urmează-mă și 'mparte tot ce am.

Ifigenia.

Cum pot să fac, o Doamne, voia ta?
Nu este zîna care m'a scăpat
Stăpînă peste viața mea 'nchinată?
Ea mi-a cătat lăcaș de adăpost
Și mă păstrează, poate, unui tată,
Ce-a fost destul de aspru pedepsit,
Aici spre mîngăierea bătrînetei.
Și, poate, mi-e aproape 'ntoarcerea,
Și eū, nesocotind voința ei
Și îndrumarea-i, să mă leg aici?
Un semn ceruî, de-o fi ca să rămîi.

To as.

Nu-i semn de-ajuns că încă ești aici?
Nu căuta tot nouă amînări!
Cînd nu vrei, vorba multă e 'nzadar,
Căci celalalt aude numai: nu vreaū.

Ifigenia.

Nu-s vorbe spuse ca să amăgească;
Mi-am desvelit adîncul inimii.
Nu-ți spune, Doamne, inima și ție
Cum trebuie să mă muncească dorul
De tată și de mamă și de frați?
În salele străvechi, pe unde jalea
Îmi mai șoptește numele în taină,
Șar împleți, ca pentru-o nouă născută,
Din stîlp în stîlp cununî de bucurie.
O, dacă m'ai trimite peste mare,
Ne-ai da și lor și mie viață nouă.

To as.

Te du deci! Fă ce inima te 'ndeamnă.
Și n'asculta de glasul sfatului
Și-al judecâții. Fii de tot femeie,
Te dă porniri care te cuprinde
Și te împinge 'ncoace săū încolo.
Cînd se aprinde 'n sînul lor o poftă,
Nu-î lege sfîntă să le apere
De trădătorul care le-amăgește
Din brațul credincios al soțului;
Și cînd s'a stins în pieptul lor vâpaia,
Zadarnic stăruiești cu sfaturi bune,
Căci vorba-î spusă 'n vînt, de-ar fi de aur.

Ifigenia.

Gindește, Doamne, la cuvîntul tăū!
Așa îmi răsplatești încrederea?
Păreaî doar pregătit să afli totul.

To as.

Nu m'așteptam s'aud ce nu doriaș;
Dar trebuia, nu-î vorba: nu știam
Că îmi făceam de lucru c'o femeie?

Ifigenia.

O, Doamne, nu desprețui femeial
Nu-s falnice ca ale voastre, însă
Nu-s nici nedemne armele femeii.
Și crede-mă, eū înțeleg mai bine
Decît tu însuți fericirea ta.
Tu, far' să cumpănești, crezi că logodna
Ne va uni spre fericire soarta.
Plin de nădejde și cu gînd curat,
Vrei să mă 'ndupleci ca să-ți fac pe voie.
Dar mulțumesc aicea zeilor
Că-mî deteră tîrie ca să 'mpiedec
Logodna asta care nu le place.

To as.

Nu zeî, nu, ci inima-ți vorbește.

Ifigenia.

Ei ne vorbesc numai prin inimă.

To as.

N'am și eū dreptul să-î ascult ca tine?

Ifigenia.

Furtuna 'n piept înghite glasul tainic.

To as.

Orî preoteasa singură-l aude?

Ifigenia.

Naintea tuturor, asculte-l Domnul.

To as.

Chemarea-ți sfintă, dreptul moștenit
La masa lor, te-apropie de zef
Mai mult decit pe-un biet barbar.

Ifigenia.

Așa

Mă faci să mă căiesc de 'ncredere.

To as.

Sint om; și e mai bine să sfișim.
Rămie vorba-mi deci: Fii preoteasă
A zinei, cum ea însăși te-a ales.
Pe mine însă ierte-mă Diana
Că, pe nedrept și cu muștrări de cuget,
De jertfa strămoșască am lipsit-o.
Orice străin ajuns la țărmlul nostru,
Din vremi străbune, e menit să piară,
Și numai tu cu-atita gingășie,
În care eî vedeam aci iubirea
Cea dulce-a ficeii și aci simțirea
Tăcută a miresei, m'ai legat

Ca și cu vrăji — să-mi uit de datorie
Mi-ai legănat în somn gândirile,
Și n'auziam cum murmura poporul;
Acum mă 'nvinuiesc tot mai fațis
De moartea fiului pierit cu zile.
De dragul tău eî nu opresc mai mult
Mulțimea ce pretinde jertfele.

Ifigenia.

De dragul mēu n'am vrut-o niciodată.
Rău înțelege zeei, cine-i crede
Setoși de sînge; le 'mprumută numai
Cumplitele porniri ce singur are.
Nu m'a ascuns de preot zina însăși?
Decit să mor, mai bine să-i slujesc.

To as.

Nu se cuvine, datinele sfinte
Cu mintea noastră să le talmăcim
Și să le 'ntoarcem după placul nostru.
Fă-ți datorie, eî îmi fac pe-a mea.
În peșterile de la țărmlul mării
Am prins ascunși dăunăzi doi străini
Ce n'aduc nici un bine țării mele.
Aceștia fie pentru zina ta
Întia jertfa cuvenită iarăși!
Îi voi trimite-acici; tu știi ce-i slujba.

Trad. de I. Borcia.

Surorile.

Aprăape pină eri ai fost copilă...
Dar vezi, de mine 'n colo ești... nevastă,
Știi ce gîndești... e dulce 'nchipuirea,
La ce te 'ntorci cu fața spre fereastă?

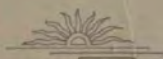
Ce bine te va prinde 'nvălițoarea,
Veî îmbrăca cu totul alte haine,
Și 'n sufletul tău va... pătrunde pacea...
Tainei din care nasc alitea taine.

Cînd va lua pe rînd viață visul,
Te veî simți... trimite-mi o solie...
Șoptește-i numai cîteva cuvinte
— Mi-e dor de lelea — spune-i ca să vie.

Dar ai să pleci. Se ocoliți cărarea
Ce duce spre prăpastia din strungă...
Mai bine mergeți drept pe drumul țării
E cale dreaptă, fie grea și lungă.

Sfințită ești din ziua logodirii...
Ținînd așteaptă mina ta de mamă,
Cel care te-a ales dintre fecioare
Și ca pe un vis... în casa lui te chiamă.

Maria Cunțan.

SCRISORI DIN BUCUREȘTI.

IV.

Un scandal în artă.

4 Nov. 1906.

Cînd, venind prin gara de Nord, aparî în curtea gării și aruncî ochii împrejur ca să începî a primi impresii bucureștene, nu se poate să nu vezi statua dela dreapta.

Mulți ați fost la expoziție; cîți ați văzut-o bine?

Grilajul de fer se retrage în formă de semicerc într-o grădină; golaș acum, cînd este soare cald și verdeată fondul de ramuri și frunze al statuei este o recreație.

Dar ea, și acum, și ori cînd?

Pe o bază semicirculară se înalță un pedestal, pîrînd în trei pîreți trei reliefuri. De-asupra lui capul, un cap expresiv. G. Duca se chemase bărbatul eternizat aici. O femeie goală șade la dreapta lui, răsămîndu-și mina pe-o căramidă și strîngînd în degete un compas. Un compas și o femeie goală: am înțeles; așa ceva n'a existat, ci este o închipuire a artistului, — care trebuie să fie mai fantastic decît mine, simplul muritor — o muză poate, ori de bună seamă o muză, muza artei ori științei pe care răposatul a reprezentat-o în viața sa laborioasă, rodnică: Duca a fost inginer. Ingineria să fie!? De ce nu? Dar se poate să fie și altceva, să aibă și alt nume, poate unul grecesc; o femeie ca aceasta poate fi și altceva. Cu mina stîngă ea spriginește de subsuoară pașii unei copilite, care se ridică cu curaj oferînd... bustului frunzele nemuririi. Stilul realist al fetiței te desbăgubește de impresia și expresia convențională a muzei. Dar milă mi-a fost și-mi este de fetiță, deoarece ea întinde zadarnic ramura cătră un bust — fără mină, milă-mă este că gestul ei vii nu întilnește un gost real. Astfel »impresia« unică nu se închiagă, ci se desmembrează chiar, oricît ai sili-o să se realizeze întreagă, una și nedespărțită. Dar iată mai la vale, în dreapta și în stînga pedestalului cîte-o roată înaripată, cîte două aripî ducînd vulturește roatele înfîpte pe peatră! După compas, roata, roata cu aripî! Simbolul vrea să-ți spue că Duca a fost un om hotărîtor în dezvoltarea C. F. R. (Căilor Ferate Române). Fusese directorul lor. Roate cu aripî! Mirarea

mi-e foarte lungă... Asta-î statua din curtea C. F. R.!

Din toate ne-am ales dar cu un cap expresiv și-o fetiță, între care se petrece ceva: Ce se petrece este expresia recunoștinței țării, ce-a trimis aici o fetiță... Aceasta este ideea statuei.

Și tot aceasta să fie scandalul în artă? Doamne ferește! Cine ar fi atît de nebun să spue astfel de vorbe: Recunoștința este o însușire care împodobește pe cei ce-o au, mai ales la noi unde cei ce-o au sînt cam puțîn.

Scandalul este aiurea. La dreptul vorbind, nici nu este tocmai un scandal. Vorba este prea aspră, dar intrucît vorba aspră trezește mai repede atențiunea și intrucît ce vreau să arăt mai la vale este prea vrednic de oarecare atenție, rămîie zisă și vorba scandal. Scandalos este așadar faptul că pentru a exprima recunoștința nici celelalte statue din București nu știu face altceva, decît tot ce-au făcut artiștii din curtea C. F. R. Scandalul este această sărăcie de idei, al cărei leac nu ne privește, dar despre care trebuie să se vorbească deslușit.

Viî deci dela gara de Nord, în oraș. Poate ești oboseit și cauți odihnă în grădina Ateneului sau poate te oprești să admiri Ateneul. Intri în grădină, apuci pe cărarea cotită în dreapta și te oprești la statua lui Traian Demetrescu. Acesta a fost poet. Ca să nu greșești explicarea, înțelesul, — presupunînd că n'ai știu cine a fost — artistul a așezat pe-o treaptă a bazei o liră cu coardele întregi. Din dreapta poetului se ridică — și aici — o fetiță cu părul lins, sveltă și năltuță, mai năltuță decît cea din gară. Și aceasta oferă bustului fără mină flori, și i-ar oferi multe, fiindcă poala-î este plină de flori. Aceeași idee, acelaș mod de intrupare, ca și la Duca: fetița și oferta.

Mai faci cîțiva pași pe aceeași cărare, în aceeași grădină, și stai iarăși în locului: Altă statuă, dar aceeaș idee, acelaș mod de-a o spue. Cu o variantă. Teodor Șerbănescu — tot un bust fără mină — este condamnat să primească laurul din mina unei femei îmbrăcată grecește. El n'are mină ca să-l ia, deci iarăși avem gesturi fără rost pentru înțelegerea reală a artei. Și-apoi el e Român, ea Grecoaică; pînă aici eram cel puțin naționali. »Dar nu vezi, ignorantule, că femeia poate să fie vr'o muză?«

— Se poate, va fi Erato, muza cîntării erotice, cîntare dragă lui Șerbănescu, dar ce avem noi cu muzele grecești, pe care lumea nu le înțelege? Cuî trebuie să vorbească o statuă, numai celor ce știu latinește și grecește, sau celui mai mare număr cu putință? Oricum avem o femeie și o ofertă colo, ici, și-a treia oară și la T. Șerbănescu. În fond este dar o singură idee, o singură formă plastică, cu variante fără mult noroc.

Și de cîteori mai este de aici înainte! Pofțiți, mă rog, să vă arăt și restul. Cîrmiți din Calea Victoriei pe lingă universitate și opriți-vă o clipită înaintea marelui statuî a lui Ioan Brătianu. Nimeni nu se îndoește că Brătianu n'ar merita cea mai frumoasă, cea mai ingenioasă statuă ce se poate închipui, iscodi. Dar i s'a înălțat una la a căreia gîndire artistul din Paris a fost sub impresia unei statuî parisiene. Sus, sub cutele unui steag înălțat de-o femeie — este țara — Ioan Brătianu face un gest energic, spre viitor. Ce-a fost el, se spune în relieful; ce-ar mai fi vrut să poată fi, se spune prin acel gest al minii, care arată în zare și prin încordarea pasului care pornește par'că spre visul din zare, spre visul care trebuie intrupat, cucerit. Dar se putea oare să lipsească recunoștința, recunoștința celei mai recunoscutoare țări? Doamne fereste! Ca și la Duca, așa și la I. Brătianu: o femeie, o Româncă aduce doi copilași, băeți de școală, cu căciulițele în mîni, ca să le arate pe marele patriot. Ea are o față duioasă și copii ascultă, de-i crezi numai ureche; unul, cel mai mic este de-o superbă, dragă naivitate. Este dar o variantă, cu ea nu se poate asemăna nici de departe femeia și fetița statuîi G. Duca, dar totuși e o idee, aceeași idee.

Să mergem acum în direcția, în care ne trimite mîna lui Brătianu, dar nu spre visul lui, ci spre statuî. Iată-ne cîrmind prin strada Clementii, prin Columb spre mica piață G. C. Cantacuzino. Cantacuzino a fost unul dintre cei mai talentați paladini ai lui Brătianu; dintr'o grupă a acestuia cu colaboratorii săi reali, nu cu femeile simbolice care-l înconjoară astăzi, Cantacuzino n'ar lipsi. Cum l-a cîștit dar pe Cantacuzino arta noastră? Pe un pedestal un bust. De-o parte a pedestalului roata cu aripî — și Cantacuzino a fost director în administrația C. F. R. — de-alta inevitabila femeie simbolică. Româncă este? Ro-

mânia este? O imitație a muzei istorice, care era Clio? Nu știu. Mînilor-i sunt goale, pieptul îi este gol, dar nu întreg; în poale ține un mare foliant, pe care-i scris sus vorba »Patria« și supt această vorbă nume celebre: I. Cîmpineanu, Frații Golești, I. C. Brătianu, M. Cogălniceanu, G. C. Cantacuzino... Urmează un loc gol, nescris, pe care femeia îl va întregi probabil cînd va apare, în viitor, în preajma altui bust al vre-unui bărbat care luptă acum în politică ori care se va ivi de aici înainte. Cred dar mai curînd că femeia va fi Patria română, România, care este — în acest caz — înfățișată încă odată ca foarte recunoscutoare. Fetițele și copiii lipsesc aici. Vor apare însă aiurea iarăși, și anume îndată.

Înaintăm anume prin strada Armașului, spre Dorobanți. Iată-ne lingă statuia lui Alexandru Lahovary, mîndrul ministru conservator. Femeia apare iarăși. Dar nu atît de puțin lămurită ca simbolică sa vecină de supt bustul lui G. C. Cantacuzino, ci reală, ca cea de la statuia lui Brătianu. Este o țărancă, după p't: dar după ce face, este o Româncă care știe carte, fiind-că știe să aprecieze pe un Al. Lahovary. În tot cazul este o Româncă fără tact. Lahovary are gestul și energia acelor momente, în care el »țintuia« — cum se zice în stilul gazetelor de aici — o idee, o faptă, ca rea ori arăta cu putere neînduplecată ce este de făcut bine. Într'un astfel de moment vine Româncă îmbrăcată în portul național și-i ofere c'o mîna florii — așa văzuî eu cu ochiul meu cam miop — și cu alta un condei. Să miroase și să scrie, acum chiar, cînd el vorbește flacări de foc? Este ca și cum ea ar vrea să-l oprească în loc, cum ai opri d. e. la teatru pe actorul, căruia sala caldă îi împinge în scena deschisă florii, coroane, porumbei etc. Decît oratorul acesta numai actor nu era! Astfel se răzbună dar simbolismul recunoștinței naționale, cînd ținem cu orice preț să-l exprimăm prin femeii nepricepute.

Dar înainte. Până la viitoarea statuie a lui L. Catargiu sunt numai cîțiva pași. Ea va domina un poligon al bulevardului Colții. Statua este învălită încă. Până acum se vede numai pedestalul încă neterminat și vechea noastră cunoștință: România recunoscutoare, Figura Româncei este robustă, frumoasă. Pe umărul stîng ea duce un sноп de spice, iar cu dreapta ridică

pe trepte, spre înțelegere și închinare, un copilăș golășel, în cămeșuță. Ceeace vrea să zică, că până și acestor mititei drăgălași li se propoveduește recunoștința... Decît este iarăși aceeași idee, ca și la Duca, ca și la Brătianu.

Este așadar motiv să ne întrebăm: Nu s'ar putea să existe și alte idei plastice, care să exprime simțirile noastre pentru patrioții mari, oamenii de talent, și chiar și pentru oamenii de numai oarecare talent? Trebuie să ne repetăm mereu și să umplem Bucureștii cu statui. În care femeile reale și simbolice să producă atita monotonie de impresii? Între Brătianu, Catargiu

și Duca nu era nici o deosebire? Și unde rămîne s'o simțim, ca simpli privitori de monumente, dacă monumentele lor se clădesc pe aceeași idee?

Să ne rugăm poate Domnului pentru o doză mai mare de inspirație originală?

*

P. S. Dintr'o ilustrație a Universului văd că și bustul lui Traian a pățit la Galați — o imitație; aici aduce un bătrîn pe copilul închinător. — Viitoarea mare statuă a Regelui va imita și ea?...

G. Bogdan-Duică.

Adorare.

*Avem și noi pe culme o laviță sub tei... Te simt că-mi ești aproape și mîna mea o pun
Durerile vieții n'ajung în umbra ei. Pe tîmpla ta ferbinte. Apleacă-te să-ți spun
Acolo cu nădejdea că poate n'ăi murit... Ce dor mi-era de tine, de toată firea ta...
Aștept ingenunchiată al lunii răsărit, Îmi tremură genunchii, și 'n loc de-a mi-î pleca
Să-mi lumineze drumul din margine de lac, Eu mă ridic spre tine în vecinicul avînt,
Cînd peste văi, pe dealuri și 'n codrui toate tac. Ce leagă trup de suflet și cerul de pămînt.*

*Te mîngîi în pe frunte și ochii ți-i sărut...
Și de-am perdut o viață... nimica n'am pierdut...
Zimbești și-mi spui nimicuri, eu tremur și te-ascult;
De nu ți-am fost iubită — ți-am fost poate mai mult.*

M. Cunțan.

Plîng apele.

Plîng apele pribege în noaptea fără stele
Și trestia să sbate în undele de vînt...
De lacrimi necurmute pleoapele-mi sînt grele, —
Depart ești de noaptea în care mă frămînt,
Ileană luminoasă a visurilor mele.

Iubirea mea, de valuri, corabia și-a frînt
Și viața mea să scurge din dor și din durere,
Și totuși nu te blestăm ei bine te cuvînt;
Ăi dat vieții mele o sîntă mîngăiere,
M'ai înuățat a plînge, să sufer și să cînt.

A. S.

Tertarea.¹⁾

Zbor cu gîndul spre vremuri depărtate. — Bunicule, ai murit; dar din viața ta mi-a rămas ne-ștearsă amintirea sfîntă a zilei aceleia... Atunci nu ți-am înțeles plînsul bine, pentrucă eram copil; credeam că se plînge, că așa trebuie, că e numai pornirea inimii în potriva unei nemulțumiri dintr'o clipă. Nu știam că, la bătrîni, plînsul — așa cum e el — aidoma cu al copiilor, hohotos, nestăpinit — doare și omoară, pentrucă în el se sparge veninul unei vieți întregi de amăgiri. — Copilul plînge, pentrucă n'a cunoscut încă viața; bătrînul plînge, pentrucă a cunoscut-o prea mult.

Bunicul... Ce icoană sfîntă a credinții în clipele de pocăință!... Bunica... Ce izvor de alinare pentru noi, în avîntul nebuniilor noastre copilărești!...

Cînd eram mic, amîndoi trăiau; ședeau alătura de noi; curțile răspundeau una într'alta printr'o porțiță ascunsă în mărăcinii în fundul grădinei. Cînd mă bătea mama, eu fugeam la bunicul, soră-mea la bunica.

Nu mai știu de cîteori s'a repetat scena aceasta: în odaia bunicului, eu, potolit din plîns, cu o mină în buzunar, pipăind gologanul dela el, cu cealaltă pe genunchiul lui, cătînd să-i iaș mina să i-o sărut... Alături, sora-mea, mai mică, mai răutăcioasă, suspinînd încă de durerea urechelei, din care abia scăpase... Se auziau cheile dela briul bunicului sdrîngănînd; apoi, zgomotul cutiei dela scrin, deschisă, și... restul îl ghiceam: bunica avea cofeturi — leacul lacrimilor noastre...

În sală, ne întilneam amîndoi frații:

— Ție ce ți-a dat?

— Dar ție?...

Aveam, și unul și altul, obrajiți pătați de lacrămă, și totuși, par'că nici nu plînsesem. Atît ne ardea acum de darurile căpătate, de schimbul ce aveam să facem, pe urmă, cu lucrurile.

Bunicul avea pensie bună și era darnic; la anul nou, la Sf. Nicolae, ziua lui, și la Sf. Maria, ziua bunicului, ne înfățișam la dinșii, des de dimineată, și plecam de acolo încărcăți cu bunătăți.

Trec peste ziua cînd a murit bunica!... A fost prea multă învălmășală, prea multe lucruri, pe cari — deși măricel — nu le-am putut pricepe bine atunci, căci mi-erău toate nouă.

Dar, în urmă, puțin în urmă, a fost o zi la care adeseori mîntea mi se oprește, și stau uimit și vreau să-mi dau sama ce am înțeles, cît am învățat din amarăciunea lacrărilor cheltuite în ziua aceea.

Mi-erău dragi de-opotriva bătrîni; dar, din acea clipă, bunicul mi-a rămas mai scump, și mai sfînt în suflet, și mă cuprind fiori de evlavie cînd mă gîndesc la el.

Bunica murise prin Iulie. Am băgat de samă: de obicei, bătrîni se sting vara. Anotimpurile acestea sînt mereu în luptă; iarna vieții e și firese să se topească mai ușor în vara vremei.

Dela moartea bătrînei, bunicul se făcuse foarte supărăcios; — iar noi, cari nu puteam înțelege atunci cum durerea poate chinui și schimba într'astfel o inimă, luam pornirile sărmanului bătrîn drept copilării, ne țineam la colț cu dînsul și inveninam sufletul lui din zi în zi mai amar.

Odată ne-a prins și ne-a bătut pe amîndoi, el — mielul blind — care nu ne atinsese niciodată, nici măcar cu vorba. Am plîns și ne-am supărat pe dînsul; n'am vrut să mai mergem pe acolo. Nici acum

¹⁾ Din »Biblioteca Copiilor«, Vol. II, ce va apărea de Crăciun în editura revistei »Luceafărul«.

nu-mi dau bine seama cum am putut să fim așa de răi.

Se apropia Sfânta Maria, ziua darurilor. În ajun, amîndoi frații stam în grădină, gînditori, îngrijați. În alți ani, a doua zi ce sărbătoare, și acum ce doliu, ce pusti! Crescusem și obiceiul tot nu se schimbase. Bonboanele, lirele strălucitoare, hainele noi, ne-ar fi umplut de acelaș farmec și acum la doisprezece ani ca și în anii ceialaltă. — Da, pentru întia oară Sfînta Maria sosea ca orice zi, sarbădă, nesfîntită, trecătoare...

Din spre grădina bunicului venea un zgomot ușor de pași. Ne uitaram pe furiș prin gard. Încet, bătrînul se plimba prin gutuî, cu ochii mai mult pe sus, uitîndu-se la roade. Pomii erau încărcăți. Dar de sigur nu acolo îi era gîndul, ci ațurea, căci uneori cîta prea mult în aceeași parte și tresărea așa deodată, ca din somn, fără ca măcar o frunză să se clatine. Par'că presimțise că sintem pe aproape, căci ne striga încet pe nume. Era mai mult răsunetul unui dor înăbușit în sufletul său chemarea aceea, decît un ce de bunăvoie; căci, după ce rosti numele nostru, se uită împrejur îngrijat. Negreșit, era prea tirziu, căci noi, cari atîta așteptam — lingușitorii — deschiserăm porțița și-i sărirăm de git. Ne-a sărutat tremurînd, ne-a zis încet în lacrimi „să nu mai faceți altădată“ și, rușinat poate de slăbiciunea lui, ne trimise acasă și ne zise să fim a doua zi de dimineață la el, ca... în toți anii.

Am fost. Se putea să nu fim? L-am sărutat, l-am mîngăiat, i-am șoptit și noi ce ne-am priceput; l-am făcut să plîngă și să ne 'ntîndă minile încărcate de daruri...

Însă ne păru ceva nedesăvirșit: Lipseau cele din partea bunicii. Bătrînul par'că

ne 'nțelese; arătă cu mina spre odaia ei și se 'ntoarse cu fața spre fereastră, spre a nu vedea ce facem.

Intrarăm la bunica; am simțit un fior de teamă și, o clipă, ne-am oprit amîndoi în prag. Odaia era neschimbată, iar dînsa părea numai dusă. — Pe pat văzurăm un plic mare cu peceti de ceară roșie. Eū cutezai să inaintez și să-l iaū. Cetirăm: „Lui Petrică și Mărioarei, dela mine din cer“. Și tot pe plic, dedesubt, iscălită „Maria“.

Era pentru noi.

Am rupt plicul și am găsit în el aur: două lire frumoase, și o scrisoare dela dînsa:

„Copii, de aici din cer văd tot. Pentru numele lui Dumnezeu nu mai supărați pe bietul bătrîn, căci e bolnav, e slab și-l omoară amarul singurătății, sârmanul. Ce aveți cu el? Ca mine o să moară și el și o să-i duceți dorul, cum mi-l duceți și mie. — Nu-i așa, copii, că n'o să-l mai amărîți?...”

Doamne, ce chin trebuie să fi fost pe sârmanul bătrîn cînd scrisese! Erau niște trăsuri așa de tremurate. Hirtia era pătată ici și colo de cerneală; de citeori nu i-o fi căzut din mină tocul cu care scrisese acele rînduri chinuitoare?!

Ne-am dus în odaia lui să-i cerem iertare. Am găsit acolo și pe mama. Plîngeau și el și ea. Par'că cine știe ce se 'ntîmplase.

Mama ne luă de mină și ne duse la dînsul:

— Iartă-i tată; răspund eū de te-or mai supăra vre-odată...

Nu era însă chip să ne mai asculte. Plîngea ca un copil și plîngeam și noi cu hohote zicînd mereū, din adincul inimii: Iartă-ne bunicule că n'o să mai facem nici-odată — niciodată! I. A. Bassarabescu.

CÎNTEC.

A saffetalaî meă
Pe veci pierdată slavă,
Cum n'ai putat avea
O clipă de zăbavă?...
Căci glasul ce te chiamă
E glas ce-î smals din foc,
Nu-î vis ce-abia se 'ntramă.

Nădejde, brațul tău
Eă n'o să-l mai am șcat,
Căci saffetal meă trist
Și mîna mea de lat
Să sfarmă cînd vor bate
La mîndre porți de aar
Din mindra ta cetate.

M. Bratu.

Cronică.

Z. Bărsan în Sibiiu. Dl Z. Bărsan a avut fericită idee să întreprindă un al doilea turneu artistic în Ardeal. De astădată ținta d-sale este să-și adune o sumă mai mare care să-i ajute a petrece 6 luni în Italia, profitînd de școala vestitalui Novelli.

Turneul l-a început cu Blajul, unde a fost bine primit și-a avut mare succes. Al doilea centru românesc în care s'a oprit a fost Sibiiul. Aci numai succesul moral a fost mare. În prima seară, cînd s'au jucat cele mai bune piese, sala era jumătate goală. Ce tristă înfățișare și cât de greu trebuie să-i fie unui actor să joace fără public... Și cu toate acestea întreaga trupă, atît dl Z. Bărsan cît și d-șoara B. și d-nii Popea și Stoica au întrecut cu jocul lor toate așteptările publicului sibian. Reprezentația s'a început cu piesa «Instinctul». O piesă modernă, care permite actorilor să-și arate puterile.

O femeie tină, bolnăvicioasă, neurastenică, e soția unui chirurg cu renume. Acest chirurg o cunoscuse în spital. După ce o scăpase de-o boală grea, răpit de farmecul și drăgălașia ei, o luă de soție. Ea, singură pe lume, săracă... deveni soția marelui chirurg fără să-l iubească aîncă și cu adevărat.

Un client și prieten al chirurgului o iubește. Cecilia îl asculta din ce în ce mai cu drag. E oficios. Contrastul dintre acesta și chirurg e așa de mare și mințea ei așa de bolnavă... Soțul ei — un uriaș, celalalt o candelă care se stinge. Fieea ei romantică o leagă de finărul oficios, dar numai sufletește. După lupte grele și convinsă că prietenul ei e aproape de agonie îi făgăduiește că se va duce la o întîlnire. Agentul unei «case de urmăriri deschide ochii soțului, care, îngrozit și nedumirî, hotărăște că vor pleca a doua zi în călătorie, iar pînă atunci o pîndește. Cecilia se simte urmărită și în loc de-a merge la bolnav îl chiamă pe dînsul la ea. Îl spune că pleacă... îl roagă s'o uite... Bolnavul se scoală să plece — amețește, se împedează, cade și-și zdrobește țeasta capului. Ea aleargă să-i trimită ajutor pe cumnatul său — fratele chirurgului, medic și el.

Soțul ei o cîntăse zadarnic în parcul vilei locniță de prietenul său, se 'ntoarce furios, o găsește singură. Cecilia îi mărturisește tot; el nu crede în nevinovăția ei. Ea îl imploră să scape pe cel rănit, cu știința lui nemărginită, să-l scape, să nu-l lase să moară. El să revoltă, e și el

rănit în suflet... în tot ce-a avut mai sfînt pe lume... Ea e ca nebună, aci îl roagă — aci-l insultă; îi spune că iubește pe celalalt fiindcă e slab — fără puteri, pe cînd el — ce nedreptate a firii — el cu mîinile lui de măcelar nu știe decît să taie — să taie — să taie... chirurgul își iasă din minți și aleargă să-și sugrume rivalul — pe cînd Cecilia jumătate leșinată cade în brațele cumnatului ei.

Peste cîteva clipe — instinctul datoriei le ینگe pe celelalte — chirurgul palid, tremurînd se ینگe în pragul camerei în care zăcea rivalul. Desfăcîndu-și mîșetele se pregătește de operație și strigă pe servitor: «Vino losile, avem de lucru.» Soția sa se țirește la picioarele lui, îl privește ca pe-o icoană luminată și cu un zîmbet în care se amestecă dragoste, recunoștință și poacăntă, marmură: «Petre, Petre!»

Dl Bărsan și d-șoara Brașovean au avut gesturi de artiști mari. Talentul d-lor e de necontestat. Dl G. Stoica s'a achiat foarte bine de rolul destul de complicat al servitorului, iar dl R. Popea, care a jucat pe rînd, pe fratele chirurgului și pe agentul care denunță, a avut, mai ales în acest din urmă rol, mult succes. La sfîrșit dl Bărsan și d-șoara Brașoveanu au jucat «O furtună casnică», scenă comică, cu care simpatici actori au risipit impresia grozavă a dramei zguduitoare.

Păcat că a doua seară cînd publicul era mai număros, reprezentația a fost mai puțin reușită. Nu doară că actorii ar fi jucat mai slab ci fiindcă au fost piesele mai slabe și-au lipsit decorurile necesare. Păreți roccoco într'o odaie țărănească — n'am ce zice — nu prea se potrivește...

*

Cu nespūsă bucurie am aflat că succesul d-lui Bărsan, atît material cît și moral, crește din ce în ce. De pildă în Blaj au fost suprasolviri 32 coroane, Sibiiu 12 coroane, în Orăștie 31-50, Hunedoara 195. De va merge sporul tot așa dl Bărsan va izbvi negreșit să-și întregască studiile în Italia, cea ce-i dorim din suflet. Școala marelui artist italian, după care l-am văzut îndrumîndu-se cu succes în rolul lui Popa Leonhard, va fi de mare folos d-lui Bărsan. Îl va face să piardă tonul declamator și nenatural ce se practică în conservatorul din București și să-și cîștige jocul firesc al școlii italienești. A. T.

Asociațiunea publică, cu termenul de 1 Ianuarie 1907, concurs pentru un **stipendiu de 200 cor.** din fundațiunea G. Boierii. Se admit la concurs elevii de naționalitate română dela liceele din Ungaria. Petițiile vor fi însoțite: a) certificat de botez, b) certificat pe anul școlar 1905/6, c) certificat de paupertate.

În Tășnad (comit. Sălajului) s'a înființat un nou despărțământ al Asociațiunii. Cu ocazia adunării de constituire s'au înscris un număr foarte frumos de membri și s'au ascultat cu multă însuflețire cuvintele de îndemn rostite de frunziși.

Să ajute Dumnezeuul culturii noastre biruința întunecului și 'n alte părți!

Ziarele vestesc că în Caransebeș se va ridica cu bani românești un gimnasiu de stat, în care se va propune ca studii obligatorii și l. română. Se zice că pe lângă acest gimnasiu comunitatea de avere va ridica și un internat, în care probabil iarăși va fi numai tolerată limba românească.

Cei cari vor să săvârșască astfel de fapte să nu uite că în cer mai sînt trăznete — și că pedeapsa lui Dumnezeu poate să-i ajungă încă înainte de a-și vedea faradelegile împlinite.

„**Neamul Românesc**“ a împlinit vîrsta de încercare a publicațiilor pornite, din idealism, pentru cinste și dreptate: a încheiat șase luni de existență. Din articolul „Jumătate de an de muncă — al dlui Iorga reproducem:

Peste cincizeci de ani, dacă sîntem un neam vrednic, urmașii noștri la această foaie vor serba o zi de sfință serbătoare pe rămășițele puterii dușmane, și atunci un gând recunoscător se va întoarce, nu numai din partea lor, ci și din partea întregului popor, atunci vrednic de acest nume, către noi cari am crezut cînd nu credeam alții, cari am muncit, cînd o întreagă societate era prinsă în cătușele lenii pompoase a Orientului, cari am iubit în zile de ură și am luptat drept în vremea celor mai urite țesături de intrigă și celor mai josnice mișcări de invidie, cari am făcut iuzecit datoria noastră în epoca dezertărilor cinice dela cele mai elementare datorii culturale, sociale și naționale.»

Marca culturală în folosul „Asociațiunii“. Dl. St. Erdelyi din Orăștie a binevoit a pune la dispoziția „Asociațiunii“ o marcă culturală, care reprezintă lupoica alăptând pe Romulus și Remus, cu următoarele inscripții: S. P. Q. R. (= Senatus populusque romanus) și A. C. P. R. (= Asociațiunea culturală [a] Poporului Român). Marca costă 5 fileri.

Nu ne îndoiim, că fiecare Român cu tragere de inimă pentru întărirea „Asociațiunii“ se va grăbi să-și comande un număr cît mai mare din aceste mărci, pe cari le va întrebuița, — cum face și alte neamuri — pe corespondența lui particulară.

Și societățile noastre de orice fel, băncile, cancelariile advocaționale, parohiile etc. le-ar putea întrebuița cu multă ușurință pe corespondențele lor.

La reprezentațiile noastre, concerta, serate etc. să se

lipsească pe fiecare bilet de intrare o marcă culturală, și de sigur nu se va găsi Român care să refuze 5 fileri mai mult pentru scopurile „Asociațiunii“.

Începutul l-a făcut dl. Zaharie Bărsan, care aici în Sibiiu a vîndut biletele de intrare cu cite-o marcă culturală și tot așa va face și în celelalte centre.

Se poate procura dela redacția revistei noastre, Sibiiu (Str. Schewis Nr. 2) și dela celelalte redacții ale ziarelor noastre.

Din mărcile vîndute de despărțăminte 40% rămîn pe seama acestora, deocamdată fără o destinațiune specială.

După opuisarea acestei mărci, din banii încasați, „Asociațiunea“ se va îngriji — nădăjduim — să-și facă o marcă oficială a ei, punînd-o în circulație pe lângă prețul de 2 fileri.

Idea mărcii culturale a fost popularizată de foaia din Orăștie „**Libertatea**“, care încă în vara anului 1905 a scris citeva articole, arătînd modalitățile cum se poate realiza ideea. Orăștia poate fi mîndră că tot acolo s'a găsit și omul gata de jertfă, care a dat ființă frumoasei idei.

Reuniunea femeilor române din comitatul Huniadoara a hotărît înființarea unui atelier de țesătorie în Orăștie.

Cu conducerea și pregătirea lucrărilor a fost încredințat un comitet de doamne în frunte cu viceprezidenta reuniunii, d-na Victoria Dr. Erdelyi.

În atelier se vor lucra numai țesături originale; va fi o școală profesională, unde alături de doamne vor putea lucra și țerance, iar produsul muncii lor va fi plătit din prețul vinzării. Asemenea ateliere s'ar putea face cât de multe, aici la noi.

Colecția etnografică a d-lui Dimitrie Comșa, autorul albumului de cusături și țesături, a fost cumpărată în zilele trecute de Doamna Elisa Stîrbey din România. Cine a văzut colecția adunată cu multă osteneală și cu multe cheltuieli de sîrguinciosul profesor Comșa, își poate da seama ce-a pierdut Muzeul istoric și etnografic al Asociațiunii, unde i-ar fi stat așa de bine acestei comori. Colecția cuprinde ulcioare și blîde dela sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, minunate țesături și cusături, dar partea cea mai prețioasă e lem-năria încrestată: bîte ciobănești, furci de tors, fluere etc. Unele obiecte, cum sînt furcile de tors, vor fi foarte greu de adunat în viitor, fiindcă dl. Comșa îmi închipui că adunat toate furcile încrestate, erau la 200 de bucăți în colecție.

Mîngaierea ce-o avem în urma acestei colecții vîndute e că ajuns în mîni foarte bune. Doamna Elisa Stîrbey, descendența alor trei familii domnești din Muntenia, a Brăncovenilor, Cantacuzinștilor și Stîrbeylor, e un suflet înzestrat cu o nețărmurită dragoste de neam și sîntem siguri că va ști găsi mijlocul cel mai potrivit ca bogata colecție etnografică ce-o adună din toate părțile locuite de Români, de multă vreme, să rămîna o avere națională.

Dar patriotismul local îmi adumbrește sufletul și cu păreri de rău. De ce-a trebuit adevă să se lipsească muzeul nostru de prima colecție etnografică adunată la noi? De ce nu se găsesc și aici oameni cu sentimente de jertfă și colecționari cari să aibă mîndria de a fi înzestrat,

ei, odăile goale ale aceluși palat ce poartă numele de muzeu istoric și etnografic? Golicionea lui e rușinea noastră a tuturor fără deosebire, iar indiferența față de dînsul e o dovadă a nevredniciei și a micimii noastre sufletești, fiindcă dînsul nu e al umnia său altuia ei e al neamului întreg din această țară, e deopotrivă al trecutului, prezentului și al viitorului nostru, e comoara sfîntă care adăpostește ființa vieții noastre din toate timpurile și în toate manifestațiile ei.

Interesul pentru împodobirea lui cît mai repede și cît mai bogat e datoria tuturor acelor care mai țin la demnitatea și mîndria lor de Români.

Calea cea mai bună pentru a-l înzestra e următoarea: Asociațiunea are despărțăminte aproape în toate părțile. Unele dintre aceste își înțeleg chemarea și-și împlinesc datoria, altele dorm-dorm și scriu procese-verbale. Oamenii cu înțelegere și cu inimă românească însă se găsesc pretutindeni. Aceștia să se pună cu toate puterile lor să adune tot ce se poate. Vor primi multe lucruri în dar, multe vor trebui cumpărate, altele vor trebui numai cuprinse și însemnate pentru a se cumpăra de Muzeu. Unde despărțămintele sînt organizate, se vor aduna lucrurile în localul despărțămîntului, în alte locuri în biserică sau școala sau chiar în la primărie. Unde vor fi deja destule lucruri adunate, se va aviza biroul Muzeului din Sibiu, ca să se îngrijească să le transporte și să răsămpe eventualele cheltuieli. Instrucții speciale, ce trebuie și cum trebuie să se adune lucrurile, se vor da în numeroase cîtuștoare ale acestei reviste și nădăjdum că se vor primi și dela biroul Asociațiunii. Dacă s'ar găsi vre-o inimă darnică și înțelegătoare să jertfească pentru acest scop o sumă mai mare, înzestrarea Muzeului ar merge repede, fiindcă s'ar putea angaja de Asociațiune mai multe persoane care să cutriere, să dea îndrumări și să adune din răspuneri. Lipsind jertfa, trebuie să ne mulțumim cu puterile de cari dispunem și s'aduăm, fiecare cît poate și cum poate.

Mai ales profesii, învățătorii și studenții pot face foarte bune servicii Muzeului, care desigur va ști cum să le eternizeze hărănicia și numele pentru posteritate.

Începutul l-ar putea face d-nii teologi și preparanți dela seminarul din Sibiu, chiar acum în vacanța Sf. Sărbători ale Crăciunului.

O. C. T.

Șezătoare literară în Lugos. În fine, după ani de nelucrare, tinerimea română, nișcată poate de electricitatea activității politice, a luat frumoasa hotărîre, să adune tot a doua Sămbătă societatea română la cîte o șezătoare literară-muzicală.

Merita laudă și recunoștință toți de o potrivă cari prin conlucrarea lor rîvnosă la înjghebarea unei opere românești.

Iniția șezătoare a fost Sîmbătă în 10 Nov. st. n. cu un program dedicat exclusiv memoriei lui Alexandri. S'a început cu o disertație a dlui diacon M. Gașpar, bine întocmită, bine scrisă însă greșit rostită. Pe lingă sintaxă și gramatică potrivită și cere și o accentuare corectă. Asta a lipsit. Probabil efectul școalelor prin care a trecut tînrul și talentatul diacon. Ne întrebăm însă cu drept, — sf. teologie din Caransebeș așa de puțină osteneală își dă cu îndeletnicirea unei roștiri drepte a vorbei românești?! —

Școala bună, — școala Asociațiunii din Sibiu — s'a observat imediat la punctul 2, declamația d-șoarei N. Comaș »Patru regine« și »Rodica«. O pronunție și intonație corectă ne-a adus adevărata limbă românească între noi, — și aplausele puternice au răsplătit cu măsură dreaptă declamația dragă și bine studiată.

D-șoara S. Iorga a cîntat din vioară »Privighetoarea de peste Olt«, — trecînd cu ușurință peste cele mai grele pasaje.

Di C. Lupea a declamat cu priceperea și energia necesară »Sentinela română«, iar d-șoara V. Terfaloga cu talent și intonație înțeleaptă a sfîrșit programul cu declamarea poeziei »Cînteul gîntei latine«. Belșugul de neologisme cunoscute și necunoscute din această poezie, o face să sune mai mult a »volapük« sau »a esperando« decît românește. A fost întocmită pentru cîștigarea cupei de aur în Montpellier. Cupa a și cîștigat-o, — nu însă sufletul românului!¹⁾

Tristan.

Prima expoziție românească de copii. Duminică, în 14 Octobre n. a. c., s'a ținut prima expoziție românească de copii în frunțașă și curăț românească comună Apoldul mic (comitatul Sibiului, cercul Mercurii) cu o populațiune viguroasă, frumoasă, harnică, bogată și deșteaptă.

Nu va fi, cred, fără de interes pentru cetitorii acestei reviste o scurtă schițare a genezei și intrupării acestei idei.

Ideia a dat-o dl Eugen Brote nu mai de mult ca de un an, în o serie de articole publicate în »Tribuna«, referitoare la ameliorarea situației noastre numerice etc. În această țară. Îndemnitivul și harnicul președinte al »Reuniunii sodalilor români din Sibiul« și secretarul »Reuniunii române agricole din comitatul Sibiului«, dl Victor Tordașianu, a prins și fixat această idee; apoi cu concursul Reuniunii agricole, a făcut demersurile necesare, multe și grele, pentru realizarea ei.

Pentru experimentare sa ales din capul locului comuna Apoldul mic cu o populațiune de aproape 3000 suflete. Expoziția era să se țină în primăvara trecută, dar ivindu-se pojarul între

¹⁾ Ne bucurăm din inimă că auzim de începutul unui obicei bun la cîntările din Lugos. Șezătorile aceste s'ar putea face în cadrele despărțămîntului Asociațiunii, care doarme somnul letargiei de atîta amar de vreme. Și în ce privește mișcarea culturală ne-ar plăcea să credem versului:

Nu-i Român ca Bănățanu
Bănățan ca Lugoșanu...

fiindcă, dacă vrea, se pot ocupa cu »literatura română și cultura poporului român«. E timpul suprem să se trezească la viață despărțămîntul unui centru românesc așa de puternic. În șezători poate s'ar găsi vre-o soluție, cum s'ar putea apăra reputația Lugosului. Așteptăm știri bune, tot mai bune, dela viitoarele șezări! Redacția.

copiilor aceleși comune, ea a trebuit aminată pînă la data de 14 Octombrie a. c.

De altfel a fost bine așa. În timpul verii chestia a fost discutată de mai mulți medici de ai noștri din comitatul Sibiiului. Reuniunea aranjatoare a putut face pregătiri mai bune, conducătorii din comună asemenea, și în acest timp s'a mai fermentat și ideea de a se distribui premiile în libele de depunere însoțite de casete, în cari părinții să mai poată adăoga cite ceva pînă la maturitatea premiilor. Reuniunea română agricolă din comitatul Sibiiului, cari în cei 18 ani de existență a organizat 22 de expoziții de tot felul, era pe semne chemată să organizeze și cea dintîi expoziție românească de copii.

Era timpul suprem să pornească o acțiune mai temeinică și mai rațională și în scopul ameliorării rasei românești. Și expoziția de copii din Apold ne-a dovedit în mod neîndoios că cu ajutorul acestui fel de expoziții se poate face foarte mult nu numai în direcția ameliorării și sporirii rasei, ci și în alte direcții foarte salutare.

E o trebuință neapărată să ne punem în contact tot mai des și mai intim cu populațiunea comunelor noastre.

Preoții, învățătorii, notarii ș. a. trebuie ajutați în lucrarea lor culturală și economică de către diferitele noastre asociații și de către elementele noastre cu cultură mai superioară dela orașe. Organizațiilor noastre, cari în mare parte sînt numai literă moartă, trebuie să li se dea viață.

Nouă organizații reclamate de spiritul timpului trebuie înființate.

Expoziția de copii dela Apold a satisfăcut tuturor acestor criterii.

Membrii comitetului Reuniunii agricole cu locuința în Sibiiu și Săliște, unii cu soțiile lor, după ce au făcut toate preparativele necesare pentru buna reușită a expoziției, la termenul fixat au alergat la fața locului. Intocmai a făcut lamura cărturarilor noștri din Miereurea, protopop, advocați, director de bancă, cum și preoții, învățătorii și alți fruntași din comunele vecine. Dintre medicii români din comitat și-au dat tot concursul lor domnii: Dr. Nicolău Călefaru din Săliște și Dr. Ioan Iancu din Tălmăciu, împreună cu medicul comitatului Dr. Schuller.

Comuna Apold a fos toată în picioare, cu mic cu mare, bărbați, bătrîni, tineri, femei de toate vîrstele și copii.

Primirea comitetului a fost din cele mai sărbătorești. La gară, în capul comunii, călăreți, trăsuri, cuvintări. Iar la școală, unde s'a ținut expoziția, tot poporul adunat.

Înainte de toate, în pripă, s'a constituit juriul, înlocuindu-se membrii absenți prin alții. În același timp s'au postat în spațioasa curte a școlii mamele cu copiii de expus, în semicerc, completat în partea de cătră școală cu juriul, iar la spatele expozanților marele public, femei și apoi bărbați de toate vîrstele.

Di Dr. Petru Șpan, profesor seminarial, membru al comitetului Reuniunii agricole, a deschis expoziția, arătînd în frumoase cuvinte importanța ei.

A urmat la cuvînt dl Vasile Stan, profesor seminarial, de asemenea membru al comitetului Reuniunii agricole, vorbind despre sufletul copilului și dînd valoroase povești de educație.

După acestea juriul a procedat la examinarea copiilor expuși, în număr de vr'o 460, în vîrsta dela 6 luni pînă la 6 ani. La această lucrare grea și oboșitoare domnii medici au fost în elementul lor; valoroase servicii au prestat și doamnele din juriu.

Examinarea copiilor s'afîrșită, juriul s'a întrunit pentru a stabili lista celor de premiat alegîndu-se din bogatul material expus 90 de indivizi, dintre cari la 60 (celor mai rău situați materialicește) li s'au distribuit premii în valoare de 204 cor., iar mamele mai bine situate și copiilor lor li s'au adus laude. N'ar strica să li se distribue și diplome de laudă.

După o lucrare de 4 ore — pe la 3 ore d. a. — a urmat prînzul, cu care ocazie său ridicat frumoase și instructive toaste.

După acestea dl Dr. Iancu a ținut instructiva sa conferență despre oftică.

A urmat premiarea și pregătirea libelelor de depuneri, destinate a se distribui premiilor împreună cu casetele, spre care scop a venit anume dl C. Herța șef-contabilul băncii din Săliște. S'a distribuit și un număr mai mare de cărți de igienă și educație, dăruite de »Asociațiune« din Biblioteca sa poporală.

Sara a urmat concert și reprezentație teatrală, aranjate de corpul învățătoresc din comună, și la urmă petrecere poporală cu joc.

Iată o mulțime de momente, care de sigur vor lăsa urme neperitoare de înălțare sufletească și de pornire pe calea progresului!

Cu toate că această cronică devine cam lungă, nu ne putem opri de a releva cu această ocazie importanța expozițiilor de copii din punct de vedere :

1) igienic, 2) economic, 3) cultural, 4) social și 5) național.

1. Cu ocazia acestor expoziții medicii noștri au posibilitatea de a se aduna, de a face experiențe, de a se consulta, (domniile medicilor ar trebui să se cugete și la o asociație a medicilor din această țară, la congrese etc.) de a instrui poporul, de a scrie și publica conferențele drept lectură pentru popor, și de a găsi căi și mijloace pentru îmbunătățirea situației igienice a țărânului prin împuținarea boalelor, micșorarea mortalității etc.

2. Adevărata avere națională este un popor sănătos, viguros și deștept.

Prin expozițiile de copii se lucră, fără îndoială, pentru desăvârșirea poporului, pentru a-l face tot mai capabil de o muncă intensivă și națională.

Prin premiile distribuite în libele și cassette se cultivă prețioasa însușire a păstrării.

3. Prin învățăturile ce i se dau cu asemenea ocazii, poporul își înmulțește cunoștințele.

Cei ce știu ceti capătă poftă de a se cultiva prin lectura cărților ce li se distribuie și se îndeamnă a procura și ei cărți și reviste.

Cine se îndoiește apoi că declamațiile și reprezentările de diletanți ce se dau cu asemenea ocazii nu-și au și ele rolul lor pentru cultura poporului?

4. De mare preț sînt astfel de conveniri și din punct de vedere social, dîndu-se poporului ocazie să-și petreacă adevărat românește, în trezvie, cultivînd jocul și cîntecele naționale.

5. Toate aceste, în fine, contribuie la cultivarea și întărirea sentimentului național.

Dreptaceea expozițiile de copii ar trebui să se introducă pretutindeni: în toate despărțămintele »Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român« și chiar în toate comunele.

Credem, în fine, că e de datorința noastră să indicăm ca cronicarî sincerî și cîteva mijloace

pentru îndreptarea pe viitor ale unor defecte ce le-am putut experia. Anume:

1. Să se cîștige cît mai mult timp din zi în scopul expoziției, făcîndu-se serviciul divin des de dimineață.

2. Să fie chemați la examinare copiii mai puținî, s. e. dela 6 luni — 3 ani, sau alte vârste, dar numărul expozanților să nu treacă peste 100—150.

3. Prelegerile să fie scurte, lucrate în limba curat populară și predate liber.

4. Să nu se peardă timp cu fraze nefolositoare și cu lucruri de a doua mînă, pentru că copiii mici devin îngrabă impacienți și în chipul acesta apoi o conferență cît de bună rămîne fără efect.

5. Trebuie cîștigat timp și pentru cercetarea cîtorva locuințe împreună cu curtea și celelalte aparținătoare.

6. Trebuie luate măsuri ca listele copiilor expuși să fie astfel pregătite ca, cu ajutorul lor, să se poată înlesni așezarea în ordine a mameilor și copiilor, și peste tot să se înlesnească procederea examinării.

Spre acest scop listele ar trebui pregătite în mai multe exemplare și provăzute cu rubrici pentru notițe din partea membrilor juriului.

De încheiere constatăm că expoziția a succes și dorim ea să fie de bun augur.

La succesul ei a contribuit Reuniunea aranjatoare, îndeosebi neobositul ei secretar, Victor Tordășianu, apoi membrii Petru Dragits, prim-pretor în Săliște, Dr. Petru Șpan, Vasile Stan și R. Simu, domniile medicilor: Dr. Calefariu, Dr. I. Iancu și Dr. Schuller; doamnele: E. Tordășianu n. Iovescu, Dragits, Păcurariu, Agnes Dr. Măcelariu, Droc, Simu ș. a.

Dar merite deosebite și-au cîștigat la succesul acestei expoziții fruntașii comunei Apold, învățătorii, preoții, notarul ș. a., nu mai puțin poporațiunea plină de viață a comunei care a alergat cu mic cu mare la această sărbătoare frumoasă.¹⁾

R. Simu.

¹⁾ Ilustrați după fotografiile făcute cu ocazia acestei expoziții vom da în numerile viitoare mai multe.

Dări de seamă.

Asupra unor noi critici literare.

... Și cum o cu puțință ca atâtea capete, pe care natura le-a blestemat să rămână inproductive, mai pot da naștere la atâtea producțiuni voluminoase.

Irving. The art of book-making 5)

Libertatea de a-și exprima gândul e desigur una din corințele de căpetenie ale progresului — convingerea fără îndoială a tuturor — și cu toate acestea pe care cetitorii nu l-a îngrozit această libertate, fiind cea mai mare parte din cărțile ce-i cad în mână îi dovedesc o speculare fără margini a acestui drept. Tot omul căruia fie că i se pare că poate scrie cu ușurință (ceea ce de altfel nu e în raport direct cu a avea ceva de spus), fie că pătrunzând gândul altora, îl redă sau drept al său propriu sau drept comentat (în amândouă cazurile mutilând ceea ce a fost odată bine spus), fie că din lipsa de cultură și încă multe altele i se pare că gândirea sa e într-adevăr ceva de folos lumii întregi, umple foi și volume spre a-și satisface ambiția sa deșartă de a se vedea tipărit și aceeași fără a putea fi împedecată de nimeni. Cu timpul desigur că prin gândul sănătos se imprăștie, se nimicește, se șterge dela sine toate sforțările false și goale ale acestor îndrăzneți nechemati, totuși după ce au întârziat, răfăciti și chinuți pe mulți din dornicii de lumină, care caută adevărul fără preț peste tot. Căci e cu adevărat desădăjduitor să nu poți vedea soarele din cauza împrădielii felinarelor. Și nu numai atât, dar e și un pericol de otrăvire pentru acei neînțăriți încă de o cultură serioasă... de aceea e o datorie de a ocroti lumea în potrișa acestor închipuiți luminători, prin darea pe față a deșertăciunii lor.

Pretutinderi de altfel, nu numai în țara noastră se prezintă lucrurile astfel, numai cu singura deosebire că la noi proporția între cei ce au de spus ceva și între cei ce scriu ca să scrie, stă mai rău decât în alte țări. În țara noastră de obicei o acțiune dacă nu e determinată de scopul de a face afaceri, atunci e cel puțin determinată de nădejdea unui nume — un drum indirect tot într'acolo — ambele feluri netinzând atât la îmbogățire cât la parvenire; a ajunge cât mai repede sus, cu cât mai puțină muncă și orice fel de mijloace. În știință aceasta se adevărește mai greu, deoarece acolo trebuie un fond acumulat prin muncă serioasă; și curios, țara noastră posedă mai în fiecare ramură științifică cite unul sau doi oameni inarmați atât cu știința cât și cu inteligența, care pun stavila nepregătutului ce caută să se cațere. Pe cînd de pildă în artă (judecător artistic, nu creator) își găsește scăpare tot cel lipsit de cultură serioasă pentru o ramură hotărâtă. Artă neajungînd să fie considerată ca o specialitate de studiu, aci vorbește tot cel ce îndrăznește și cuvîntul dîntii îl are cel mai îndrăzneț. În artă ca și în politică se adăpostesc cei mulți fără căpătîi, deoarece în ambele ramuri nu există control, și deci... cea mai mare nădejde de a parveni. În politică se încumetă cel cu scopuri practice, pe cînd în artă cel cu scopul mai

nobil (!) de a-și vedea numele printre îndrumătorii intelectuali.

Indrăsneala de a vorbi e strîns legată de lipsa de cultură. Cu cît cineva e mai străin unei chestiuni, cu atît o vede mai simplă, mai firească; și 'n inconștiența sa de ce s'a spus, de ce a mai rămas de spus, el își strigă cu emfază cuvîntul de naiv, convins că atunci cînd deschide el ochii se face întîi ziuă, sau atinge cu aceeași ușurință chestiunile cele mai grele... ce nu îndrăznește un copil fiindcă nu-și poate da seama? N'ar fi paradoxal de spus că la noi în țară acolo se scrie de obicei mai mult, unde se știe cel mai puțin. Românul contează totdeauna numai pe inteligența — socoteala, de obicei, a celui tocmai căruia îi lipsește — lui părîndu-i-se că dacă e deștept, i se va revela dela sine totul pe unde i se plimbă gândul neînfrinat.

Învățătura — zic aceștia — e bună pentru cei săraci cu duhul, pe cînd eu găsese totul în mine; și decât ași ceti de pildă o estetică de șase volume, mai bine scriu eu una. Își poate închipui oricine ce nădejde de progres avem, cînd cea mai mare parte din temelia clădirii trăinice a adevărului, a luminei, e numai imaginațiunea fără căpătîi a unui candid ignorant. Increderea românului nu e îndreptățită nici pentru publicul care rabdă, nici pentru cel care se încumetă de pildă să fie director de teatru cînd el e un ehmist, sau șef al comisiei de examinare în conservator; cînd el nu-i decât un moșier deputat... Și chiar cînd cineva aruncă ideea ca cutare biserică veche din București ce trebuie restaurată, să se reclădească. Însă nu tot acolo ci 'n altă parte, mai mărită și îmbogățită de progresele ce s'au făcut în stilul românesc, el rămîne pentru țară o autoritate în ale artei!

Pe lingă cei nepregătiți ce iau cuvîntul în ale artei, mai sunt însă alții care se pregătesc întrucîtva, dar cărora le lipsește tocmai principalul: înclinarea sufletească. Și nu e o dovadă că tocmai ceea în ce se încrede românul lipsește acelora care se încumetă să judece ceacele este sufletește străin din naștere? La noi nu se cere criticului înclinare în artă, ci se crede că e îndeajuns de pildă a ceti multă literatură spre a deveni critic literar; de aceea vedem atîta judecători de artă care în studiu unei opere fac sociologie, religie, drept, medicină, în sfîrșit tot ceace e în afară de artă, pentru analiza artistică negăsind nici un cuvînt. Că înclinarea artistică e ceva străin criticilor noștri se vede din faptul că mai toți criticii noștri sînt numai literați. Literatura are o parte accesibilă oricărui om, dar care e departe de a fi tot ceace face opera de artă. Literatura povestind fapte omenești, tot omul cu interes pentru întîmplări le urmărește, judecîndu-le din diferite privințe ca și pe faptele reale. O faptă e altfel judecată de un medic, altfel de un om de drept, altfel de un filozof. Totuși aceste analize din atîtea puncte de vedere, sunt de multeori socotite de criticii literare, pentru-că pe lingă acea analiză — care în privința ei poate fi bună — se mai imprăștie și un potop de frumos, splendid, încîntător... Acolo unde criticului nu-i mai stă în puțință să bată pe socoteala unei opere alte drumuri

5) Irving. Wash. The sketch book.

unde toată judecarea se reduce la simț artistic, unde nu poți vorbi decât de arta, acolo nu îndrăznește mai nimeni (naivii vorbăreți nu încep aici cînd e vorba de oameni cu cultură dar fără înclinare). De aici sărăcia mare în studii sau critici de arhitectură și de muzică. Pe lângă pictură și sculptură tot se mai pot adăposti unii, căci ele dau prileji criticului să vorbească intrucîtva de alte cele, pe cînd despre artele ce nu redau copia lumii exterioare, domnește o muțime îngrijitoare. Ar fi nedrept să se treacă aceasta pe seama țării: nu sunt critici de aceștia pentru că n'au ce studia. Căci slavă Domnului, avem o arhitectură proprie a noastră pe care nu a studiat-o nimeni cu adevărat, numai cițiva artiști au simțit-o și întrebuințat-o, artiști de care iar nu vorbește nimeni. Tot așa arhitectură rea se face cu nemiluita și de asemenea nimeni nu zice nimic. În muzică?... Dar cine a zis vre-o vorbă pînă acum de cîntecul nostru popular și despre muzica savantă ce se face în București de atîtea gloriu a lumii întregi, unde se cetește ceva afară de anunțuri și dările de seamă în jurnalele zilnice? Adevăratul simț pentru artă lipsește, căci de dezvoltarea lui educația noastră nu se îngrijește, iar toată activitatea celor ce își iau însărcinarea de a lumina în această privință aluște la de toate numai la dezvoltarea simțului artistic nu, căci cum poate orbul să învețe pe alții să vază? Cum va putea de pildă acel membru din comitetul teatrelor — critic literar — să alegă o piesă, să-i hotărăască felul de-a fi reprezentată sau să-i critice felul de-a fi jucată, cînd el singur mărturisește că nu înțelege o piesă pînă cînd nu o vede jucată?

Avem mulți critici literari la noi în țară, fiindcă avem foarte puțini oameni cu pricepere în ale artei.

O ilustrație originală a criticului care intruște ceva din ambele feluri de critici de care s'a vorbit pînă aici e autorul «Pașilor pe nisip»... dl E. Lovinescu, de care se va ocupa acest articol.

* * *

În iarna anului acestuia critica literară românească a mai crescut cu un volum: Pași pe nisip... de dl Lovinescu, care prin felul cum se înfațașă nu promitea nimic tracic, singur autorul mărturisind în prefață că nu crede ce totul în adevărul articolelor sale (articolele din cartea de față... depășau și depășese încă uneori limita cogitării mele. Prefața vol. I.). Această precum și studiile ce urmau după prefață prin șubrezenia lor, căuta să scape de a fi judecate cu adevărat serios, tot volumul ne reprezentînd interes decât ca ilustrație a unei manifestări de «limbuție» în scris, un adaos la aceeași grupă studiată odată de dl Maiorescu relativ la vorbitori. Materia de limbuție o formează ceva literatură cetită, ceva idei sănătoase rămase tot din cetire, dar care sînt mai totdeauna inconștient contrazise, o neconținută balansare între teorii potrivnice, fără ca o convingere proprie să-i oprească într'un loc asumit șovăială și apoi un prisos de anecdote, de întâmplări și cuvinte ale oamenilor mari — nu dintre cele care i-au făcut mari — totul redat într'un stil afectat, prețios, spiritual, un chin de a prinde finețea franțuzească, dar care fiind falsă, vrută, e neplăcută.

Cu convingerea că prin încredere și ambigie se pot

face și multe lucruri bune (vol. I. 3). Dl L. începe să scrie, fără a avea vre-o idee de susținut, fără a voi să se facă înțeles, ci numai de dragul de a discuta (I. 22), adresîndu-se la chestiunile de estetică, fiindcă ele sînt «cele mai puțin serioase», sînt chestiuni de gust (I. 14). Și apoi cu cît e ceva mai nesigur, cu atît D-sale îi pare mai «picant», mai frumos (I. 13). Din acest punct de vedere lucrurile neserioase, șubrede etc. pot fi considerate de D-sa ca «generoase» (I. 13), fiindcă aici poate spune și D-sa ceva, dar față cu publicul cetitor aceasta e lipsa de generositate, e chiar o vină fără margini împotriva-i a-i spune că adevărul e toana de dimineață sau de seară a dlui L. (I. 15), că teoriile sunt bune să ne jucăm cu ele pentru a ne desfăta mintea (I. 18). Toate vorbele ca «seriositate profesională» nobilă știință (I. 1), de care se mai slujește un asemenea scriitor sînt o impietate față de adevăr, o lipsă de sinceritate a omului ce dorește să-l impecesească pe sine și pe alții cu probleme literare (I. 85). Căci nu se împacă jocul cu serioșitatea, și a vrea să arunci în felul acesta nisip în ochii publicului e a-l înșela conștient. De altfel tot ce scrie dl L. nu trebuie luat în sine ca prea periculos, deoarece D-sa nu are idei hotărâte, nu caută să impună nici o părere. Afară de neîncrederea în cele ce spune și cît i se par de șubrede nu mai susține nimic cu adevărat. D-sa e inofensiv, scriînd numai din dor de-a juca un rol («încrederea și ambiguitatea», de a se vorbi de D-sa fie chiar și rău (Viața Literară anul I. Nr. 36). D-sa ține morțiș să devină cineva și atîta tot, Pericolul de a ajunge să creeze cineva în ceea ce spună D-sa, e asemenea mic, deoarece felul superficial și neserios cum își tratează mai tot cuprinsul cîmpului în care vrea să fie activ, pune stavilă oricărei aprinderi. Și apoi ce se poate alege din ce spune D-sa cînd fiecare articol nu convergează spre nimic, nu are nici o unitate de gîndire, nu hotărăște nimic?

E curios cum cu atît de puțin, cît oferă dl L. și atît de nefolositor publicului se poate intra în publicitate. Gazetele sau revistele, care sînt dat loc dlui L. și care în felul acesta l-au încurajat să scrie, nu sînt oare cele mai de vinovit, dacă dl L. continuă să scrie? Căci D-sa nu e responsabil, D-sa e ca un copil de care s'a făcut într-o clipă haz și care apoi se antrenează și începe să exagereze cu gîndul că va mări hazul, inconștient că momentul cînd a fost întimplător bine a trecut de mult și acum ceea ce face devine din ce în ce mai neplăcut. Dl L. nu știe ce se poate spune în public și ce nu, D-sa pare că nu știe printruce se scrie... și trist că cei pe sub ochii cărora a trecut ca să ajungă la lume, nu l-au învățat, sau nu i-au împedat rătăcirile. De aceea dl L. peste șase luni dela primul volum a mai dat unul la lumină și mai promite și altele... să analizăm însă pe rînd cuprinsul acestor două aparute.

În mișcarea literară dl L. caută să arete ca impropriu numirea de «primăvară literară», ce s'a dat literaturii noastre și să-i hotărăască caracterul ei «țaranist». Pentru dl L. un curent nou literar e numai o generație nouă, «jurînd» (I. 6), că scriitorul cutare care a început să scrie «zece ani» mai tîrziu decât Eminescu, dă firește naștere unei literaturi cu caractere noi și totuși D-sa vede

eminescianism după 17 ani (!) la d-na Farago. (II. 149). Prin primăvara literară dl Mehediți n'a caracterizat numai literatura de azi, ci toată literatura ce a început să dea, din inima și sufletul românesc, îndepărtînd prin această vorbă toate vîlăstarele toamnațice, lipsite de viață, ce s'au adus din alte părți și s'au răsădit la noi... deci tot ce țese dl L. pe tema primăverii literare în sens de renaștere, ba încă întunecătoare a trecutului, e numai prilej de vorbă, căci nu s'a spus de nimeni. Ceeace s'a susținut a fost, că după o pauză neplăcută care a urmat epocii eminesciane, în care se căuta înviare dela ce nu se potrivea cu noi, generația nouă de azi a reînceput primăvara de unde se întrerupsese: »primăvara literară, care cu Junimea ajunsese în luna lui Maiu durezza încă și cu scriitorii mai tineri din ziua de azi». (S. Mehediți, Primăvara literară. Sămănătorul, anul IV. Nr. 8). Ceeace trebuia arătat era fața nouă sub care se prezintă literatura noastră de azi, fiind tot numai naționalismul redus la țărănism de care pomenește dl L. de altfel după ce D-sa singur spune că țărănismul nu e nou în literatura noastră (I. 9). Susținerea că țărănismul nostru e oarecum artificial fiindcă vine dintr'o doctrină (I. 10) și-o slăbește dl L. singur, cînd zice că »în desfășurarea literară a tuturor timpurilor nu vom găsi un eritic ce să dea o îndrumare nouă literaturii... iar cînd vre-unul s'a încercat, munca sa a rămas zadarnică» (I. 80). Atunci nici la noi ca și aiurea și altădată, o doctrină nu poate da o îndrumare nouă literaturii, și deci atît explicarea cu doctrina cît și însași presupunerea unei doctrine căde. Ori toată această explicare aparentă a fost numai un joc de des-fătare (I. 18) al dlui L. ?

»Teoria mediului și literatura noastră», deși e unul din articolele cele mai lungi ale volumului, întîi, e cel mai lipsit de miez; de altfel singur autorul în întreg capitolul întîi pregătește publicul să nu-l ia tocmai în serios cînd vrea să susțină ca pe lîngă influența mediului mai există și influența artistului asupra mediului. Publicul trebuie deci să nu-l ia în serios numai felul de-a-l spune, căci în ideia veche e și mult adevăr. Pentru a dovedi aceasta ideie dl L. crede că e nevoie să nege pentru moment influența mediului (I. 28), spunînd că mediul nu motivează opere de artă (I. 36), deși într'un alt articol mai tîrziu spune că »în literatura noastră locul de proveniență a scriitorilor a avut o influență hotărîtoare» (I. 66), sau »în această literatură se oglindește deci pătura din care au ieșit scriitorii» (I. 72), sau chiar în același articol »societatea e aceea ce dă elementele prime și informe...» artistului (I. 35). Apoi cînd caută să slăbească teoria mediului (de altfel și ce crede D-sa că susține drept noi e tot aceeași teorie), D-sa o exagerează sau o falsifică, vorbind de influența multimei asupra concepțiunii estetice a artistului (I. 30) (lucru pe care în felul acesta nu l-a spus nimeni) și nu de influența mediului asupra naturii artistului, cum e legea mediului normal înțeleasă, și pe care se bazează toată istoria artelor cu naționalismul, cu școlile în artă. Cît privește exemplele de care se slujește, dl L. are onestitatea să le descalifice singur («exemplele date sunt întruoivta și excepții» [I. 34]). E întrebarea, merita să se umple de citeva-ori

un foileton de ziar cu un asemenea articol și apoi să apară în volum? Dacă el e »o desfătare a minții» pentru autor, e departe de a fi același lucru și pentru cetitor. Căci în ceea ce privește teoria mediului dl L. nici nu o slăbește, nici nu o rezumă fidel, și nici nu o adaugă cu ceva. De influența artistului asupra mediului s'a vorbit întotdeauna. Ce sunt curentele în artă dacă nu influența artistului asupra mediului — văzut mai în mare — lucru pe care dl L. crede că l-a descoperit întîi? Atunci cînd dl L. ajunge fără să vrea la vre-o idee aproape sănătoasă ca »există așadar un schimb de idei, un flux și reflux de sentimente, o infiltrație latentă de o parte și de alta a artistului și a publicului» (I. 35) D-sa fuge. Ideile sănătoase nu se pretează la paradoxe și D-sa se prăpădește după acestea... poate fiindcă nu le poate face. Căci ce dă D-sa drept paradox e sau un joc de cuvinte, sau o idee șchioapă, sau cite-odată... ceva absurd; pe cînd paradoxul e o gîndire, care are numai cusurul de a fi generalizată cînd ea e valabilă numai într'un caz anumit. Așa dl L. zice »mișcarea literară e înainte de toate o mișcare» (I. 1) = »un quart d'heure avant sa mort, il était encore en vie», sau »omul nu e numai un animal dialectic și metafizic, ci e și un animal ce se repetă» (I. 10)... și apoi se crede îndreptățit să se prăpădească de ris (II. 3). Dacă dl L. crede că a scrie un asemenea articol e o »datorie» a sa, după cum crede că are o datorie să ne informeze și în viitor despre mișcările noastre literare (I. 2), atunci se înșeală sau vrea să înșele... D-sa știe că dorința cea mai mare a celor ce scriu e de a se limpezi pe ei și pe alții în problemele literare (I. 85), pe cînd în tot articolul de care a fost vorba aici, D-sa nu face decît să turbure ceea ce pe cale să se limpezească. Da, e adevărat, că »nimeni nu e mai de respectat decît părerile altora, atunci cînd aceste păreri sunt ieșite dintr'o convingere» (I. 85), dar atunci cînd autorul își neagă convingerea, ca aici, și fabrică idei (!?) numai ca să se joace... cum să-l considere cetitorul?

Așa deja în articolul vecin despre »literatura și critica noastră». Dl L. uită ceea ce a spus despre teoria mediului și se încearcă să arate literatura noastră ca fiind »expresia națională a poporului nostru (I. 48. 66. 72.) după ce cu citeva pagini mai înainte spusese că »artiștii sînt departe de a fi expresia acestor factori, a mediului» (I. 38). De ce oare națunea sau locul de proveniență a scriitorilor («care a avut o influență hotărîtoare») (I. 66), nu sînt considerate de dl L. ca mediū? — De altfel articolul acesta e mai natural și mai bine decît multe altele, atîta timp cît dl L. se mărginește să redea fațetele, adică un modest resumat din literatură; dar îndată ce D-sa vrea să gîndească nou, contradicțiile sau extravaganțele sînt gata. Așa D-sa zice că în definitiv subiectele (în literatură) sînt indiferente... ceea ce interesează... e arta cu care aceste subiecte sînt îmbrăcate într'o haină sensibilă și comunicativă» (I. 51), ca apoi să se contradică singur prin »ceea ce se schimbă e numai decorul, și decorul e ceva secundar în artă.» (I. 74). Altădată D-sa foarte liniștit corectează »Năpasta» D-lui Caragiale zicînd că ar fi cîștigat dacă eroii ar fi fost nobili (I. 70), sau pe însași Venera din Milo, găsînd că valul ce îi acoperă o parte din corp »strică...» fără el frumuseța ar cîștiga» (I. 76).

Săracă operă de artă, cât de jos te-ai scoborî tu dacă orice îndrăzneţ ce nu te înţelege te-ar putea schimba! Noroc că marmora şi scrisul negru pe alb înţepeneste pe veci forma aceea în care ai prins frumuseţea demnă de vecinicie!... În acest articol dl L. dorşte o literatură românească naţională, nu însă mărginită numai la o anumită pătura socială, la ţărănim (I. 53) şi pentru aceasta face un scurt resumat al literaturii noastre din ultimele decenii, arătând-o de data aceasta ca îndepărtată de ţărănim, fiindcă scriitorii veneau dela oraş (locul de provenienţă a scriitorilor a avut o influenţă hotărâtoare în literatura noastră (I. 66)), iar literatura noastră de azi o hotărăşte ca ţărănistă prin influenţa literaturii ardelen (I. 71). Ţărănimul ardelenilor e frumos fiindcă ţara lor e numai de ţărani, şi apoi viaţa lor e aşezată şi morală (I. 71—74), pe cînd pentru cei de dincoace, ţărănimul e mai întîi o încătuşare în puţinătatea subiectelor (I. 77), apoi nu se redă tot ce e mai frumos la ţară (I. 77) şi în sfîrşit, ţărănimul dă prilejii de vorbă pe tema moralităţii (I. 75)⁴. Vorbind despre ţărănim, dl L. nu face decît să constate cum stău lucrurile, ne căutînd să explice de unde atita ţărănim. Ceeace spune despre «caracterul rustic» al ţării noastre (I. 66), despre influenţa ardelenă (I. 71), cit şi despre «doctrina naţionalistă» (I. 10) încă nu e tot. Aşa D-sa nu spune nimic de ce scriitorii noştri evită întru-cîta clasa orăşenească, (întru-cîta, căci e o exagerare a spune că literatura noastră e absolut ţărănistă). Viaţa orăşenilor (nu diferite clase sociale, căci la noi de pildă burghezimea se ţine drept nobilime şi nobilimea e pe o amestecate într-una) dela noi e o sarbădă şi meschina imitare a Apusului, dovedit prin aceasta lipsa unui fond hotărît sufletesc care singur îndeamnă la reprezentare artistică. Căci nu se încearcă nimeni să studieze psihologia omenească într'un teatru de marionete. În setea artiştilor noştri de a prinde în artă ceace e specific românesc, societatea noastră orăşenească numai să-i atragă nu a putut. Artiştii vor suflete româneşti şi acestea se găsească azi mai numai la sate. — De asemenea dl L. nu a căutat să explice ţărănimul făcînd puţin şi analiza scriitorilor noştri. Căci scriitorii noştri de azi sunt numai artiştii... artiştii în sensul obicinuit al cuvîntului. Ei vād numai suprafaţa lucrurilor, sunt numai descriptivi. Scrierile lor sunt frumoase compoziţiuni stilistice, limbă poetică, prisos de comparaţiuni frumoase şi atît. Adîncirea sufletelor, gîndire, redarea de caractere în acţiuni mai mari, mai complicate, motivate de sentimente mai alese, specifice, lipsesc cu totul. Scriitorii noştri se mărginesc numai la momente din viaţa comună. Avem o literatură numai de schiţe. La noi se descrie numai, de aceea şi figurile ce se aleg sunt dintre oamenii ce au o viaţă sufletească redusă, a căror faptă, mişcare în afară, exprimă tot sufletul lor. De aceea atîta bătrîni, copii şi oameni simpli în literatura noastră. De acea scriitorii noştri se simt foarte bine între oamenii dela ţară... numai în aceştia găsească

materia pentru puterile lor. Totuşi nu trebuie să se crează că viaţa dela ţară nu oferă celor ce vād viaţa mai în mare, mai adînc, şi probleme mari sufleteşti. S'a scris o «Năpastă» la noi, s'a scris «Balade şi Idile» care deşi din viaţa ţărănească, ele cuprind ceace e curat omenesc, fără a se mărgini numai la o clasă de oameni, la o clasă de oameni reduşi... în aceasta stă mărimea lor. Pe cînd cutare scenă ţărănească din literatura noastră de azi, deşi o descriere frumoasă, are în privinţa subiectului o valoare aşa de mărginită... şi literatura e ceva mai mult decît descrieri frumoase. Deci în firea artiştilor trebuie căutată «puţinătatea subiectelor» (I. 77), dar pentru a spune de ce artiştii sunt aşa ar trebui analizată cultura, gustul public, idealul de frumos, etc., lucruri care ar depăşi ţinta acestui articol. Reintorcîndu-ne la dl L.: ceace a spus despre ţărănimul în literatură sunt lucruri ce saū mai repetat, şi cu acestea încă nu se lichează chestiunea.

În partea a II-a (?) a aceluiaşi articol dl L. vorbeşte ceva de critică, lucru pe care apoi îl repetă aproape la fel şi cu nici o adăugare în ideea fundamentală, în volumul al doilea «notiţe critice asupra criticii noastre», ac asta fiindcă dl L. crede că «numai cînd scrii la chestie înseamnă că mergi înainte» (I. 80), idee care după citirea acestor două articole gemene ia un sens ceva mai concret anume că atunci cînd revii la chestiune înseamnă că baţi apa în piuă. În ambele articole se spune că «faţa de talentele mari şi formate rolul criticii e nul, faţa de talentele mijlocii rolul ei e oarecare. Adevărul ei rol e însă faţa de public» (II. 24). Un adevăr destul de slab în felul cum e prezentat de dl L. Căci criticul de care e vorba să influenţeze atita nu trebuie să aibă după dl L. altceva de acasă decît să fi cetit literatură (II. 61)⁵ (în cazul acesta e şi D-sa critic). Acestui critic dl L. îi dă însărcinarea ultimă să popularizeze operele artiştilor (I. 84, II. 25) şi totuşi — împotriva acestei idei —, D-sa se întoarce totdeauna la influenţa încurajatoare a criticii asupra literaţilor (I. 82, II. 22). Mai mult, D-sa deşi spune că rolul adevărat al criticii e analiza şi studiarea operelor de artă după criteriul estetic (I. 82, II. 26) totuşi pune totdeauna problema la fel ca şi cînd ar fi vorba de influenţa criticii asupra artiştilor. Toată încurcătura provine numai din aceea, că D-sa nu consideră critica peste tot ca studiu ştiinţific asupra operelor (rolul ei în cazul acesta e tocmai pentru operele geniale cel mai mare, aici avînd cel mai mult de studiat), ci drept o dare de seamă, o cronică ce explică publicul şi dă sfaturi scriitorului a doua zi după apariţia scrierii sale [de aceea valoarea momentană (I. 81)]... Să fie însă această critică mărginită ou adevărat tot ceace poate da criticul, dl L. pe care nu-l hotărăşte niciari?

O singură parte frumoasă are al doilea articol despre critică, anume descrierea «ghizilor» din Italia, care eu

⁴ De şi dl L. spune că tot ce e frumos e şi moral (I. 76), avîntîndu-se pînă la reprezentarea «beţiei supreme» (I. 139), totuşi D-sa oprostă pe realista care ar vrea să descrie «pe o biată femeie în durerea fetei, pe un pat miserabil» (I. 75). De ce oare momente aşa de înrudite, D-sa le dooseşte ca demn şi nedemn de artă?

⁵ E drept că altădată dl L. cere criticului calităţile artistului (II. 197): «criticul nu trebuie să fie o fiinţă rece şi gravă... el nu trebuie să aibă numai priceperea minţii ci şi pe cea a inimii... trebuie să fie prin excelenţă impresionabil şi vibrant» (II. 198), iar altădată... criticul trebuie «înainte de toate să aibă o judecată rece» (II. 200). Mă rog după toate acestea ce trebuie să aibă criticul prin excelenţă saū mai întîi de toate?

atît mai interesantă cu cît caracteristicile acestora sînt asemănătoare aceloră sub care cetitorul vede pe autorul »pașilor pe nășip»... »Explicări neinteresante, anecdotice fără nici o sare, formule cunoscute și banale... însușire» (II. 27) ... adăugate poate cu o respingătoare laudă de sine [de pildă: De rerum natura »putea totuși fi și mai groasă în alte mini mai puțin abile...» (deci ale D-sale) (II. 99), »privirea mea pătrunzătoare» (II. 86), »aceasta a scăpat pînă acum tuturor criticilor» [și numai D-sale nu (II. 87)] pe care d-sa singur o numește o incurabilă »impertinență» (inceputul vol. II.)!

E rău înțelegă libertatea de a scrie, libertatea de a-și spune opinia, dacă nimeni nu se îngrijește măcar să alunge din fața publicului atîta necuviință. Dacă dl L. ar fi simțit o clipă sincer cuvintele spuse de D-sa în *Viața Literară* (Anul I. Nr. 26.) despre »bun simț», atunci de sigur că mult din ceace pînă azi a tipărit n'ar fi văzut lumina zilei. Dacă »corectitudinea bazată pe sfințenia convingerei» i-ar fi fost întotdeauna lozinca, dl L. nu ar fi scris de pildă »o privire asupra clasicismului» (II. 83—90), care e poate unul din cele mai neserioase articole ce s'au scris vre-odată la noi. E o aplecare naivă la clasicism a ideii lui Th. Gautier din *M-elle de Mauperrin* (citat de dl L. vol. II, pag. 92).

Despre articolul »arta și morală» ar fi de spus acelaș lucru ca despre »teoria mediului», anume că e numai o șovăire între lucruri spuse deja, fără ca prin vre-o hotărîre să se poată fixa cel puțin dacă nu cum stă arta cu morală, atunci ce crede dl L. despre aceasta. De aceea ar fi fost mai natural să încheie articolul cu mărturisirea că e de părerea tuturor, decît cum încheie că »are un privilegiu de a nu fi de părerea nimăru» (II. 82). Cîi privește rolul de »conciliator» pe care dl L. și-l ia singur, îi rămîne numai întru atîta intrucît D-sa nu poate fi învinuit că a mai spus ceva în această chestiune. Ne spunînd în nici o parte nimica D-sa a lăsat lucrurile cum au fost, fără să bage zizanie... și pentru aceasta a scris un articol de patruzeci și șase de fețe. În amănunte D-sa e bine cînd istorisește ceace s'a gîndit de alți, sau cînd redă resumate din părți ale istoriei literare. Asta în general, căci de pildă nici chiar în definiția dela început (II. 43) dl L. nu realizează acest interes relativ, ci dă deodată o sumă incompletă de teorii obișnuite (cu pre-

dominarea lui Taine) și pe care le aplică abia la literatură și și acolo nedebacîu. Mai departe D-sa riscă atunci, cînd vorbește de arta grecească ca fiind în spiritul artei pentru artă (II. 57), mai întîi fiind-că nici exemplele D-sale nu se potrivește toate și al doilea a vorbi cu atîta siguranță de un timp ce nu e așa departe și străin, un timp, în care spiritul artei era cuprins într'o noțiune (identificarea frumosului cu binele) străină nouă azi în senzul ei ade-vărat... e o dovadă de superficialitate și ușurință.

Unul din păcatele cele mai mari ale dlui L. pe lîngă multe altele, e că vrea să scrie delicat, spiritual, subtil, și acest dar care crede D-sa că-l are, vrea să-l arete cetitorului totdeauna dela primul rînd; de aceea mai toate articolele D-sale nu ceva atît de respingător în început. Așa D-sa odată începe cu: »vă plac studiile de estetică, mie nu-mi plac. Iată așa dar un motiv pentru a scrie unul de data aceasta» (II. 36). Ar fi fost și mai adine și mai plăcut, dacă dl L. deducea din aceea un motiv să se lase de scris. Altădată D-sa începe cu un joc de cuvinte (?) în care vrea să fie »picant»: »Spiritul de doctrină prea dezvoltat e un foarte frumos defect al oamenilor culți» (I. 12), și ca să atragă atenția asupra fineței vrute D-sa spune să nu ia cumva aceasta drept un paradox... Nu, drept paradox de sigur că nu... De altfel această schimbare de cuvinte ia cite-odată forme absurde ca »și ascultînd atîta metafizică e o putîntă să răgușiți» (II. 18), (ar fi fost bine să se pună explicarea spiritului [dacă e spirit] în notă), sau »viața e scurtă, arta e lungă» (II. 36), »nu scopul face arta precum nici arta nu face scopul» (II. 94). »Povestitorul e natură intrupată» (II. 110)... deci popa intruparea lui Dumnezeu. Finețe de felul acesta îl duc cite-odată pînă acolo, încît D-sa ajunge să vază cu urechile [și cînd în urechi stă tupilată armonia sunetelor și a liniilor frumoase» (*Viața Literară*. I. 26)], sau să se adaptească stînd cu picioarele peste ceva [»ne trebuie ceva solid dedesubi pentru a ne putea adăposti la orice pericol» (tot în *Viața Literară*)]. Felul și tonul în care dl L. spune toate aceste lucruri sulțiri e asemănător cu a actorilor noștri care cînd vor să fie naturali (în piesele moderne) ei vorbește într'un ton de mahală.

Tot cu o spiritualitate sau finețe — nu se știe ce a vrut — chinuită, de felul celor multe din volumele sale, începe și articolul »Tendințele în artă» care deși cu un fond mai bun, totuși nu e lipsit de obișnuitele contraziceri și de unele greșeli logice. Așa D-sa spune că poezia e »o încîntătoare inutilitate» (II. 91), ca apoi să spună »poezia e neori o nevoie sufletască» (II. 92). Ceace însemnează după D-sa o nevoie inutilă sau o inutilitate necesară. Sau D-sa vrea să asemuiască tendințele în operele literare cu vasele panatenaice zugrăvite, sau cu solnița lui B. Cellini din Luvru, care sunt o împreună-re de inutilitate sau prisos de forță (artă) și utilitate (obiectul în sine), asemuire care duce la absurd. Atît vasul cît și solnița sînt un obiect util la care arta e un adaos și nu prin această înfrumusețare adărgată satisfacă e o necesitate, pe cînd cei ce vorbesc de tendința operelor literare cer însăși operei artistice utilitate. Opera scrisă nu are nici un schelet care să fie în de-ajuns să satisfacă o utilitate și a cărei făurire să nu fie opera

*) Iși va da seamă ori și cine cum trebuie considerată parada de literatură clasică pe care o face dl L. în tot scrisul D-sale, cînd atunci cînd e vorba să schițeze spiritul clasic, D-sa nu găsește nimic mai mult de spus decît că clasicismul e un cândid porumbel (II. 83). Pe cînd alte intrupări în pașii de casă, a celorlalte școli literare? De altmîtrelela D-sa are specialitatea concretizării în figuri mari; așa de Michelangelo D-sa nu găsește de spus decît »formele de lapte... apărură în marmură» (II. 42). Nu găsește? Poate a vrut să spună forme de unt? Din unt se pot face figurine, dar din lapte nu. Tot în acest articol dl L. găsește la distanță de o pagină aceeași viață a Grecilor din același timp odată într'un fel și odată tocmai contrar. »Nu erod că viața de atunci era mai dulce sau mai morală decît cea de acum... din potrivă lumca veche ni se înfățișază cu scaldori și mai mari decît în timpurile moderne» (II. 88), și apoi »antichitatea clasică... intru-nește condițiile cele mai desăvîșite de fericire și de prosperitate socială ca și de perfecție... de aceea (nu) acele timpuri superioare sub toate raporturile» (II. 90). Altfel precizînd și hotărîre în cunoștința vieții Grecilor, îndreptățește toată concepțiunea D-sale despre clasicism; numai atît, că dacă viața Grecilor era deodată în două feluri, ar trebui și pentru arta lor o dublă intrupare, așa să zicem porumbel-raja.

însăși a artistului, ca solnița și vasul... Maximul ar fi să se întrebunțeze lătră la împachetat, lucru pe care cred că nici dl. L. nu a vrut să-l spună. Deci exemplul e ales cit se poate de nepotrivit. Cit despre Ibsen, ca «luptător» (L. 96—97), dl. L. poate lua sfaturi chiar dela dl. Brădeanu (Viața Românească Nr. 6), cu care de altfel și ține atât să lege prietinie (Viața Literară I. 26).

Cam aceasta e partea teoretică a dlui L. Mai urmează în ambele volume o bună parte de critici (de polemici se poate spune numai atât că nu au nici un rost în volum). A vorbi însă despre ele mai pe larg, ar aduce prea departe această dare de seamă, de aceea... numai câteva cuvinte despre metoda.

În volumul întâi dl. L. vrea să facă critică în mare, critică științifică după procedeele estetice deductive (L. 110), și cu care ajunge atât de departe încît vorba «strabuză» vine mai des decît în orice carte de știință pozitivă. Și doar D-sa a repetat de multeori că critica nu e o știință, că e ceva cu totul șubred, că de aceea scrie și D-sa... Dl. L. extrage din opera literară «cuprinsul intim al unei individualități artistice» (L. 110), și apoi deduce modul cum va cînta poetul (L. 110) (scriitorul) cutare sau cutare lucru în aceeași operă. De sigur cînd o operă e gata poți din ea să-ți refaci individualitatea artistică a celui ce a creat-o, dar a aplica apoi din nou această individualitate la operă e ca să condiționezi opera care este, cu parada de deducție științifică, însemnează a face să șează oul lui Columb în picior, după ce e deja turcit.

Toată opera unui artist, o reduce dl. L. la câteva idei generale și apoi — iarăși ca mai înainte — începe a îndesa opera în idei, se potrivește nu se potrivește. Așa spunînd de dl. Goga, că el cîntă natura «cu o preocupare socială», «natura nefiind pentru el decît marta, care împartășește și aspirațiile fraților noștri» (L. 112), D-sa generalizează un caz particular și de dragul generalizării și de a putea fi estet deductiv, D-sa uită poezia de simplă descriere sau pe acele în care poetul leagă de natură numai ceva personal, subiectiv. (Casa noastră, Departe, Dimineața, Sara, Pace, Pribeag, Părăsit). Sau pe aceste poezii le-a lăsat pentru cînd dl. Goga trebuie să cînte satul, familia sau pe sine? O critică serioasă și cu pretenție decît mai științifică, cînd vrea să vorbească de pildă, de natură în opera unui poet, trebuie să urmărească aceasta în toată opera, să ne dea toate felurile de redare a naturii ce se întîlnesc la acel poet, și nu să despartă ceea ce nu trebuia cuprins la un loc, cu grupuri, după idei ce nu sunt aplicabile la întreaga operă.

Analiza operelor e făcută la dl. L. din punct de vedere al ideilor și caracterelor generale, partea artistică, compozițiunea, întrupare, redare etc., e trecută cu vederea. Și apoi chiar ideile generale în care dl. L. se încearcă să strîngă operele literare, au cusurul de a nu fi mai întîi definite. Peste tot și mai de toți scriitorii noștri zice dl. L. de pildă că sunt romantici, fără să arate vreodată cu adevărat ce înțelege D-sa prin acest romantism, de aceea cuvîntul romantism pare pentru cititor mai mult un epitet de prisos decît o determinare. Această nehotărîre în înțelesul cuvintelor care trebuiesc tocmai să determine, să hotărască, să deosebească, conduce la caracterizări

surprinzătoare prin falsitatea lor. Așa D-sa înrodește prin vorba romantism foarte de aproape pe dl. Sandu-Aldea cu dl. Sadoveanu... doi scriitori atât de deseșiți, de personali, de originali. În lumea mare dl. L. ar putea atunci înruși pe Gorki cu Dostoievski sau pe V. Hugo cu Stendhal.

Studiile critice mai serioase din primul volum, decal în simple dări de seamă în volumul al doilea. Trăsăturile în care dl. L. vrea să prinză caracteristicile fiecărui scriitor sunt rău alese și nehotărîtoare, mai totdeauna fiind închipuite, nu scoase din însăși opera. Ele se asemuiesc cu un desen de copil care în două cercuri, unul peste altul, și cu patru bețe prin prejur vede un om și care e totodată și mama și tata și fratele și fata din casă... Despre ușurința și împietatea de a trata în câteva rînduri opere în care cineva încheagă o parte din viață... mai bine nici un cuvînt.

«Figurile literare» sunt lipsite de pătrundere și de adevăr în observație; a le cerceta numai de dragul d-lui L. nu merita. De altfel întreg studiul acesta nu e scris pentru dl. L. care e «incurabil», ci e născut din datoria pe care o simte tot omul de a lămuri acolo unde poate și de a ajuta să îndepărteze neadevărul, falsitatea, specula...

Dacă dările de seamă asupra scriitorilor noi ar fi mai serioase, mai aspre la noi în țară, atunci poate nu am avea deja două volume dela dl. L. și promisiunea unui al treilea.

55 Berlin, Septembrie 1906.

Marin Simionescu-Rimniccanu.

Bibliografie.

Radu Sbiera, **Poezii**, Iași, 1906, pp. 177, 8°. Prețul 3 cor.

George G. Georgian, **Poezii**, 1899—1906. Soceu et comp., București, pp. 65. Prețul Lei 1.50.

Biblioteca scriitorilor români, N. Nicolescu, **Poezii și proză**; Vasile Cărlöva, **Poezii**; C. Stamate, **Poezii și proză**, publicație îngrijită de G. Bogdan-Daică. București, Minerva, pp. 352. Prețul Lei 1.50.

Dimitrie Onciul, **Din Istoria României**, extras din călăuza oficială a Expozițiunei Generale Române din 1906. București, Soceu et comp. 1906, pp. 105.

Vasile Părvan, **Câteva cuvinte cu privire la organizarea provinciei Dacia Traiană**. București, 1906.

Ion Bărseanu, **Popasuri vînatorești**, București, Minerva, 1906, pp. 205. Prețul Lei 1.50.

V. Mangra, **Mitropolitul Sava II Brancovici (1656 pînă 1680)**. Arad, 1906. Prețul 2 cor.

Ana Conta-Kernbach, **Elemente de metodică**. Iași, 1905. Prețul Lei 3.—

O. Carp, **Rîndunel**, poezii. București, 1906, pp. 139. Prețul Lei 2.—

Calendarul Poporului pe anul comun 1907. Sibiu. Editura H. Meltzer. Prețul 40 bani.

AVIZ.

Redacția și administrația noastră s'a mutat la **Sibiu (Nagy-szeben), Schewisgasse 2.** Orice corespondență, mandate ș. a. să se adreseze pe viitor aici.

Rugăm pe toți abonații noștri, rămași în întârziere ca plata, să binevoiască a se achita cât mai în grabă, ca trimiterea revistei să nu sufere întrerapere.

Orice schimbare de adresă, pe viitor, trebuie să fie însoțită de 20 bani (în mărci postale).

ABONAMENT:

Țungaria:

1 an 12 cor. Ed. de lux 20 cor.
6 luni 6 " " " " 10 "

Pentru învățători săraci și studenți: 1 an 7 cor.

Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lux 25 cor.
6 luni 8 " " " " 13 "

Adm. rev. „Luceafărul“.

Colecțiile „Luceafărul“ complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.
Anul II, (1903) 40 cor.
Anul III, (1904) 30 "
Anul IV, (1905) 40 "

Toate trei colecțiile împreună 100 cor. franco.

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23) 3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11—24) 3 "
Sem. II, 1905, (nrele 11—24) 3 "

Cumpărăm „Luceafărul“.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (In deosebi nrele 3 și 9—10.)
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.
Anul III, (1904), 2 și 5.
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.

A se adresa administrației noastre.

Pe la sfârșitul lanii va apărea

A. O. Maior

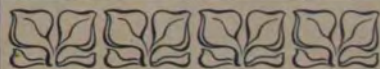
Biblioteca Copiilor

Vol. II.

Ed. rev. „Luceafărul“.

Prețul 1 cor. 60 b. și 20 b. porto.

Cumpărați ilustrate „Luceafărul“, seria de 20 bucăți 1 cor. 20 b. franco.